

STRATEGIA de mediu pentru anii 2014-2023

I. INTRODUCERE

Protecția mediului constituie o problemă de o importanță globală, care trebuie să devină o prioritate națională, deoarece vizează în mod direct condițiile de viață și sănătatea populației, realizarea intereselor economice, precum și capacitățile de dezvoltare durabilă a societății.

Existența unui mediu curat contribuie incontestabil la asigurarea drepturilor fundamentale ale omului prevăzute de Constituția Republicii Moldova: dreptul la viață și dreptul la sănătatea fizică și morală. Aceasta implică păstrarea calității principalelor componente ale mediului (a aerului, apei, solului, florei și faunei), în condițiile unei dezvoltări durabile.

Ca urmare a schimbărilor produse pe parcursul ultimilor ani în societatea noastră, în structura economiei naționale, dar și în cadrul legislativ existent, a apărut necesitatea elaborării unei politici clare în domeniul protecției mediului, care:

- a) să determine principiile de bază și prioritățile în domeniul protecției mediului, utilizării raționale a resurselor naturale și al dezvoltării durabile a țării;
- b) să asigure sinergismul implementării obligațiilor internaționale asumate de Republica Moldova și realizarea cadrului politic prin prisma integrării europene;
- c) să constituie baza reformei instituționale și consolidării capacităților de implementare a cadrului politic și legislativ în domeniul protecției mediului și utilizării durabile a resurselor naturale.

Necesitatea elaborării unui document de politici în domeniul mediului a fost remarcată pe parcursul ultimilor ani atât de către experții naționali, cât și de către experții internaționali angajați în diferite misiuni de mediu în Republica Moldova.

La fel ca și alte țări din regiune, Moldova se confruntă cu numeroase probleme semnificative în domeniul mediului. Managementul insuficient al deșeurilor solide cauzează poluarea solului, aerului și a apei; managementul inadecvat al pădurilor și practicile agricole neraționale cauzează degradarea solului și pierderea biodiversității; râurile mici, fântânile sînt puternic poluate din cauza activităților agricole, a infrastructurii de epurare a apelor învechite, a depozitării ilegale a deșeurilor și a dejecțiilor animaliere; activitățile industriale și numărul mare de mașini vechi cauzează poluarea aerului în zonele urbane, iar lipsa surselor regenerabile de energie induce nesiguranța energetică și contribuie la schimbarea climei.

Elaborarea Strategiei de mediu a fost dictată și de vectorul politic de integrare europeană al țării noastre, de cerințele actuale de aliniere a legislației naționale la prevederile directivelor Uniunii Europene și de asigurare a unei dezvoltări durabile a țării prin promovarea economiei verzi.

Procesul de integrare europeană reprezintă o provocare a sectorului de mediu și include două mari direcții de acțiune: armonizarea legislației naționale de mediu cu acquisul comunitar din sector și reforma instituțională, care presupune dezvoltarea unui mecanism instituțional capabil să pună în aplicare cadrul legislativ nou-adoptat. Strategia de mediu pentru anii 2014-2023 (în continuare – Strategie) vizează exact aceste provocări și tinde să constituie documentul-cheie în planificarea strategică a acțiunilor ce vor fi întreprinse în următorii zece ani.

Capitolul „Mediu” din Acordul de asociere prevede angajamente și activități concrete ale Guvernului Republicii Moldova în domeniul protecției mediului, precum:

a) elaborarea legislației, normelor și standardelor armonizate cu prevederile directivelor Uniunii Europene, precum și consolidarea capacității instituționale și înființarea structurilor noi necesare;

b) elaborarea unei Strategii naționale de mediu, care să cuprindă reformele instituționale planificate, în termenele stabilite, pentru punerea în aplicare și respectarea legislației de mediu;

c) elaborarea strategiilor sectoriale în domeniul apei, aerului, conservării biodiversității, adaptării și atenuării fenomenului schimbării climatice ș.a.

d) divizarea strictă și clară a competențelor între organele de mediu la nivel național, regional și local;

e) integrarea mediului în alte politici sectoriale, promovarea dezvoltării economice verzi și a eco-inovațiilor.

Intervenția statului în domeniul protecției mediului este determinată și de necesitatea realizării obiectivelor enunțate în Documentul final aprobat la Conferința pentru Dezvoltare Durabilă de la Rio de Janeiro „Viitorul pe care îl dorim”, Declarația Miniștrilor de Mediu de la Astana; cele 26 de principii din Declarația de la Stockholm privind mediul uman; Obiectivele de Dezvoltare a Mileniului (în special obiectivul 7 „Asigurarea Durabilității Mediului”); Programul de asistentă a ONU pentru Republica Moldova pentru perioada 2013-2017, care include prioritatea nr.3 „Mediu, Schimbări Climatice și Managementul Riscurilor”, avînd drept scop protecția factorilor de mediu și a ecosistemelor naturale, reglementarea și utilizarea rațională și durabilă a resurselor naturale și minimalizarea impactului asupra mediului și sănătății umane.

În prezent, capitole întregi ce cuprind acțiuni de protecție a mediului sînt incluse în documente naționale de planificare strategică, ca Programul de activitate și Planul de acțiuni al Guvernului, Strategia de asigurare a securității naționale, Planul național de acțiuni în domeniul drepturilor omului, Cadrul bugetar pe termen mediu. Domeniul protecției mediului a fost recunoscut ca un domeniu important pentru dezvoltarea social-economică a țării în Strategia Națională de Dezvoltare „Moldova 2020”.

În aceste documente de politici însă prioritățile de mediu sînt expuse succint și sporadic, fără a avea la bază un document de politică de mediu, fiind formulate în raport cu cerințele și necesitățile evidențiate la momentul respectiv. Astfel, Strategia de mediu pentru perioada 2014-2023 caută să compenseze această lacună și să stabilească obiective concrete în domeniul protecției mediului, a căror implementare va conduce la dezvoltarea durabilă a țării, la integrarea europeană, la aplicarea principiilor economiei verzi, precum și la obținerea unor beneficii considerabile în

ceea ce privește îmbunătățirea sănătății și reducerea mortalității, precum și la apariția unor oportunități economice și economisiri pe scară largă, care, respectiv, vor contribui la bunăstarea comunității.

II. VIZIUNE, SCOP, OBIECTIVE

1. **Viziunea Strategiei** are drept premisă reforma implementată în sectorul protecției mediului, astfel încât să funcționeze un sistem instituțional, administrativ și de management de mediu ajustat la rigorile Uniunii Europene, care să asigure durabilitatea mediului și creșterea calității factorilor de mediu.

2. **Scopul Strategiei** este de a garanta populației Republicii Moldova dreptul la un mediu durabil nepoluat și sănătos, în armonie cu dezvoltarea economică și bunăstarea socială.

3. **Obiectivul general al Strategiei** rezidă în crearea unui sistem eficient de management de mediu, care să contribuie la creșterea calității factorilor de mediu și să asigure populației dreptul la un mediu natural curat, sănătos și durabil.

4. **Obiectivele specifice ale Strategiei:**

1) asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizarea potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului pentru atingerea obiectivelor de mediu;

2) integrarea principiilor de protecție a mediului, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale;

3) sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția mediului în rândul elevilor, studenților și angajaților cu cel puțin 50% până în anul 2023 și asigurarea accesului la informația de mediu;

4) reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului;

5) crearea sistemului de monitoring integrat și control al calității mediului;

6) asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale prin:

a) îmbunătățirea calității a cel puțin 50% din apele de suprafață și implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice;

b) asigurarea accesului, până în anul 2023, a circa 80% din populație la sistemele și serviciile accesului sigure de alimentare cu apă și a circa 65 % la sistemele și serviciile de canalizare;

c) îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fișiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100%;

d) gestionarea durabilă și protecția resurselor minerale utile;

e) extinderea suprafețelor de păduri până la 15% din teritoriul țării și a ariilor naturale protejate de stat până la 8% din teritoriu, precum și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale;

7) crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea emisiilor de poluanți în atmosferă cu 30% până în anul 2023 și a gazelor cu efect de seră cu cel puțin 20% până în anul 2020, comparativ cu scenariul liniei de bază;

8) crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care să contribuie la reducerea cu 30% a cantităților de deșuri depozitate și creșterea cu 20 % aratei de reciclare pînă în anul 2023.

III. DESCRIEREA SITUAȚIEI, OBIECTIVELE SPECIFICE, DIRECȚIILE DE ACȚIUNE

Secțiunea 1 Sistemul instituțional și managerial în domeniul protecției mediului

5. Descrierea situației:

1) *Planificarea strategică de mediu.* Primul document de politici în domeniul mediului a fost Concepția protecției mediului înconjurător (1995), care trasa la acel moment direcțiile principale și mecanismele politicii de protecție a mediului la etapa de tranziție spre economia de piață.

Ulterior a fost elaborat Programul național strategic de acțiuni în domeniul protecției mediului înconjurător, aprobat prin Decretul Președintelui Republicii Moldova nr. 321 din 6 octombrie 1995. Planul de acțiuni de implementare a Programului conținea activități planificate pînă în anul 2005. De aceea acest document este învechit și nu corespunde tendințelor contemporane de dezvoltare social-economică și de integrare europeană a țării. Acesta a fost urmat de Planul Național de Acțiuni în domeniul protecției mediului (1996), elaborat în conformitate cu prevederile Programului de acțiuni în domeniul protecției mediului în țările Europei Centrale și de Est.

Direcțiile principale ale acestor documente au fost expuse în Orientările strategice ale dezvoltării social-economice a Republicii Moldova pînă în 2005 (1998), în care, pentru prima dată, pe lîngă problemele economice și sociale, au fost incluse și problemele de mediu.

În anul 2001 a fost adoptat un nou document de politici – Concepția politicii de mediu a Republicii Moldova – în care s-au evidențiat noi abordări în domeniu, inclusiv orientarea spre integrarea europeană și promovarea includerii cerințelor de mediu în politicile sectoriale. Este important de menționat că această Concepție nu a determinat stabilirea unui cadru strategic de mediu sau dezvoltarea unor documente de politici care să definească obiective cuantificabile.

La momentul actual, cadrul de politici de mediu este în proces de dezvoltare și cuprinde cîteva documente de politici sectoriale, care reflectă obiective și direcții de acțiune în diferite domenii, cum ar fi gestionarea deșeurilor și a substanțelor chimice, prevenirea poluării, conservarea biodiversității, alimentarea cu apă și canalizarea, deșertificarea, silvicultura ș.a. Însă o mare parte din aceste documente conțin concepții depășite, care trebuie actualizate, iar pentru unele componente și aspecte de mediu, (protecția aerului atmosferic, solului, resurselor minerale utile) este necesară elaborarea documentelor de politici. În ansamblu, lipsa unei strategii-cadru de mediu a cauzat un deficit de planificare strategică în sectorul de mediu din Republica Moldova, lipsa unei viziuni generale la nivel de Guvern și fragmentarea sectorului.

Recent a fost aprobată Strategia de gestionare a deșeurilor pentru anii 2013-2027, care stabilește un set de obiective și măsuri privind colectarea, transportarea, tratarea, valorificarea și eliminarea deșeurilor în Republica Moldova.

De asemenea, anumite prevederi și acțiuni de protecție a mediului au fost incluse într-o serie de documente de politici din alte sectoare (economic, agricultură, sănătate, securitate națională, dezvoltare regională, transport, demografic ș.a.), însă ponderea acestor acțiuni și gradul lor de implementare rămâne scăzut.

Implementarea prevederilor și măsurilor de protecție a mediului și de utilizare rațională a resurselor naturale incluse în documentele de politici naționale și sectoriale nu poate fi impusă autorităților administrației publice locale, acest lucru fiind restricționat prin cadrul legal. Astfel, ținând cont de faptul că autoritățile administrației publice locale sînt responsabile de asigurarea principalelor utilități și servicii pentru populație, inclusiv de alimentarea cu apă și asigurarea cu sisteme de canalizare, colectarea și diminuarea cantităților de deșeuri, salubritatea, întreținerea spațiilor verzi și amenajarea teritoriului, realizarea unei planificări locale în domeniul protecției mediului de către acestea este crucială. Ceea ce este destul de dificil de realizat, deoarece, actualmente, măsurile de protecție a mediului la nivel local sînt coordonate, în mare parte, de către Direcția agricultură. Din lipsă de specialiști în domeniu, de fonduri, dotare, aceste acțiuni se realizează sporadic și nu sînt coordonate cu documentele de politici la nivel național sau sectorial. În perioada anilor 1998-2001, în cadrul consiliilor județene de pe atunci activau secții protecția mediului și utilizarea rațională a resurselor naturale, cu 3-4 specialiști, care conclucrau cu structurile centrale și teritoriale de mediu. Astfel, cu suportul Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare și al Băncii Mondiale, au fost elaborate planuri locale de acțiuni în domeniul mediului. Însă după reforma teritorial-administrativă din 2001, aceste secții au fost lichidate, iar planificarea locală de mediu a fost sistată. Acest lucru a influențat negativ procesul decizional al Fondului Ecologic Național, căci, lipsit de o viziune clară asupra problemelor și obiectivelor de mediu la nivel local, întîmpină dificultăți în procesul de planificare a cheltuielilor pentru finanțarea proiectelor de mediu la nivel local, după caz.

Reieșind din cele relatate, prezenta Strategie de mediu urmărește înlăturarea lacunelor evidențiate în planificarea strategică de mediu.

2) *Cadrul legislativ/normativ în domeniul mediului.* Domeniul protecția mediului este reglementat de un set de acte legislative și normative, elaborate, adoptate și, după caz, modificate conform condițiilor și prevederilor noi de protecție a mediului. Mai mult decît atît, unele dintre acestea au fost racordate, parțial, la prevederile legislației de mediu a Uniunii Europene. Dezvoltarea cadrului legislativ/normativ a început odată cu adoptarea Legii nr.1515-XII din 16 iunie 1993 privind la protecția mediului înconjurător.

În prezent, domeniul protecției mediului este reglementat de circa 30 de acte legislative și un set de acte normative, elaborate în baza legii-cadru menționate.

Deși există acte legislative și normative ce reglementează, practic, toate sectoarele de mediu, acestea nu corespund pe deplin tratatelor internaționale de mediu la care Republica Moldova este parte și nu asigură gestionarea adecvată a resurselor naturale pentru a preveni poluarea mediului și dreptul la un mediu sănătos, impunîndu-se perfecționarea acestora. Ceea ce reiese și din necesitatea racordării

legislației naționale la directivele Uniunii Europene, acțiune care a luat amploare după aprobarea Programului de activitate a Guvernului „INTEGRAREA EUROPEANĂ: LIBERTATE, DEMOCRAȚIE, BUNĂSTARE, 2011-2014”.

3) *Cadrul instituțional de mediu.* Sistemul instituțional de mediu include autoritatea centrală pentru protecția mediului, agențiile de implementare în unele domenii, inspectoratele, serviciile, întreprinderile de stat, instituțiile științifice. Ministerul Mediului are misiunea de a asigura realizarea prerogativelor constituționale ale Guvernului prin elaborarea, promovarea și implementarea politicii statului în domeniul protecției mediului și utilizării raționale a resurselor naturale, managementului deșeurilor, folosirii și protecției subsolului, hidroameliorației, gospodăririi resurselor de apă, alimentării cu apă și canalizare, reglementării activităților nucleare și radiologice, controlului ecologic de stat, hidrometeorologiei și monitoringului calității mediului. Aparatul central al Ministerului Mediului are 51 de unități, 5 direcții de profil și 5 servicii. În subordinea acestuia se află 7 instituții cu funcții de reglementare, de implementare a politicilor și de control: Inspectoratul Ecologic de Stat, Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale, Agenția „Apele Moldovei”, Agenția Națională de Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice, Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Serviciul Piscicol, Întreprinderea de Stat „Expediția Hidrogeologică din Moldova”. De asemenea, Ministerul Mediului coordonează activitatea a 7 oficii și a 2 unități de implementare: Oficiul „Finanțării de carbon”, Oficiul „Schimbarea climei”, Oficiul „Managementul Durabil al Poluanților Organici Persistenti”, Oficiul „Ozon”, Oficiul „Biodiversitate”, Oficiul „Biosecuritate”, Oficiul „Prevenirea poluării mediului”, Unitatea de implementare a proiectelor de aprovizionare cu apă și canalizare, Unitatea consolidată de implementare a proiectelor de mediu.

Deși sistemul instituțional de protecție a mediului pare organizat și funcțional, se atestă un șir de constrângeri și probleme în activitatea acestuia. Se evidențiază lipsa principiului delimitării clare a atribuțiilor în cadrul Ministerului Mediului și al instituțiilor din subordinea lui, și anume a atribuțiilor de elaborare a politicilor de mediu, de implementare a lor și de control asupra respectării legislației, ignorându-se Legea nr. 98 din 4 mai 2012 privind administrația publică centrală de specialitate. Exemple relevante în acest sens constituie situațiile ce urmează.

Conform misiunii sale, Ministerul Mediului elaborează politici de mediu, dar totodată eliberează autorizații pentru unele genuri de activitate (de exemplu în domeniul gestionării deșeurilor, certificate CITES), precum și efectuează expertiza ecologică a proiectelor de acte normative. Pe de altă parte, în majoritatea agențiilor și serviciilor din subordinea ministerului sunt cumulate funcțiile de elaborare a politicilor și legislației de mediu, de implementare și de control. De exemplu, Inspectoratul Ecologic de Stat exercită atribuții de supraveghere și control asupra respectării legislației de mediu, dar eliberează și anumite autorizații, a căror respectare este, ulterior, supusă controlului, generând conflicte de interese și acțiuni coruptibile.

Protecția fondului forestier, a florei și faunei forestiere este una din componentele politicii de mediu promovate de Ministerul Mediului. Însă, la momentul actual, Agenția „Moldsilva”, care reprezintă altă categorie de autorități administrative, asigură funcții de elaborare a politicilor, implementare și control, ceea

ce contravine Legii nr. 98 din 4 mai 2012 privind administrația publică centrală de specialitate și Legii nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, care stipulează că doar o singură instituție (Inspectoratul Ecologic de Stat) poate exercita controlul asupra protecției fondului forestier și a celui cinegetic.

Fără o repartizare clară a funcțiilor, competențelor și responsabilităților în domeniul protecției mediului, evitând ambiguitățile, dublările sau suprapunerile acestora, se riscă a avea o legislație fragmentară, iar în consecință, un management al riscurilor ineficient și costisitor.

Actualmente, instituțiile subordonate ministerului asigură implementarea politicilor elaborate de minister doar în câteva domenii (gestionarea resurselor minerale, resurselor de apă, resurselor piscicole). Pentru celelalte domenii (protecția aerului, solului, biodiversitatea, ariile naturale protejate de stat, gestionarea deșeurilor și a substanțelor chimice, expertiza ecologică, evaluarea impactului asupra mediului de la activitățile planificate, evaluarea strategică de mediu, autorizarea integrată de mediu, atenuarea fenomenului schimbărilor climatice etc.) nu există o structură care să asigure implementarea acestor politici sectoriale.

O altă problemă în acest context o reprezintă fluctuația cadrelor, care determină reducerea gradului de experiență instituțională, precum și a numărului de specialiști și de personal tehnic în domeniul mediului.

Se impune stabilirea unor legături între instituțiile antrenate în managementul de mediu, care este un proces foarte anevoios. Cooperarea interministerială se bazează preponderent pe contacte personale, iar după reforma administrației publice centrale, ministerele și autoritățile care mai aveau specialiști în probleme de mediu au redus aceste funcții. Noul sistem de analiză a impactului de reglementare la proiectele de acte legislative și normative, inițiat de Ministerul Economiei, precum și analiza ex-ante a impactului politicilor publice, stabilesc evaluarea impactului asupra mediului a prevederilor proiectelor de acte normative elaborate, care trebuie să fie efectuată de specialiști în domeniul protecției mediului, de care, în prezent, autoritățile publice centrale nu dispun.

6. Problemele evidențiate în funcționarea sistemului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului:

1) lipsa planificării strategice în sectorul de mediu atât la nivel național, cât și la nivel local (documentele de politici sînt învechite și trebuie actualizate, iar pentru unele componente, cum ar fi protecția aerului, solului, utilizarea rațională a resurselor minerale utile, schimbările climatice, astfel de documente nici nu există);

2) existența unui cadru legislativ învechit și neracordat la prevederile directivelor Uniunii Europene;

3) necorespunderea cadrului instituțional cu cerințele și provocările din domeniu. Atribuțiile de elaborare a politicilor de mediu, de implementare a lor și de control asupra respectării legislației nu sînt repartizate clar între instituțiile de mediu. Nu există agenții care să se ocupe de implementarea politicilor în toate domeniile de mediu. Se atestă un șir de confuzii și suprapuneri ale responsabilităților și competențelor în domeniile protecției mediului înconjurător cu cele ale altor instituții din afara sistemului de mediu (protecția fondului forestier, protecția solului).

7. Obiectivul specific 1: *Asigurarea condițiilor de bună guvernare și eficientizare a potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului pentru atingerea obiectivelor de mediu.*

8. Direcțiile de acțiune

Perfectarea cadrului de politici și legislativ de mediu este una dintre condițiile de realizare a tendințelor de dezvoltare a țării: integrarea în Uniunea Europeană, promovarea economiei verzi și dezvoltarea durabilă. Strategia pune accentul pe aprobarea noului cadru politic, legislativ și normativ de mediu, perfectat în conformitate cu cerințele, directivele și standardele Uniunii Europene.

1) *Armonizarea legislației de mediu la prevederile directivelor Uniunii Europene din domeniu.* Anexa la capitolul „Mediu” din Acordul de asociere conține 25 de directive de mediu ale Uniunii Europene cu privire la următoarele sectoare:

a) guvernarea de mediu și integrarea mediului în alte documente de politici sectoriale;

b) calitatea aerului;

c) calitatea apei și managementul resurselor de apă;

d) managementul deșeurilor;

e) protecția naturii;

f) poluarea industrială și riscurile industriale;

g) substanțele chimice.

În conformitate cu aceste directive, Republica Moldova trebuie să transpună și să implementeze un set de cerințe, care, respectiv, implică costuri semnificative.

Astfel, la capitolul legislativ/normativ va fi adoptată o nouă lege-cadru în domeniul protecției mediului, care va conține prevederi din cele 25 de directive UE, cum ar fi: evaluarea strategică de mediu, managementul integrat de mediu, managementul bazinal al corpurilor de apă, monitoringul integrat de mediu, autorizarea integrată de mediu/autorizarea de mediu, implicarea publicului în luarea deciziilor de mediu, precum și accesul la informația de mediu. Pentru o transpunere mai complexă a prevederilor directivelor Uniunii Europene de mediu, vor fi elaborate proiecte de legi speciale: legea cu privire la apa potabilă, legea cu privire la calitatea și protecția aerului atmosferic, legea cu privire la protecția solului, legea privind securitatea biologică, legea privind evaluarea strategică de mediu, legea privind evaluarea impactului asupra mediului, legea privind deșeurile, legea privind substanțele chimice, legea cu privire la autorizația de mediu (inclusiv integrată), legea privind accesul la informația de mediu etc., precum și regulamente de implementare a acestora.

Odată cu adoptarea acestor legi, va fi inițiată și elaborarea mecanismului de punere în aplicare a acestora (regulamente, instrucțiuni, metodologii etc.).

2) *Asigurarea planificării strategice de mediu la nivel național, sectorial și local.* Vor fi elaborate documente de politici în domeniul gestionării deșeurilor radioactive și a substanțelor chimice, protecției și conservării biodiversității, protecției aerului atmosferic, gestionării și protecției resurselor naturale (sol, subsol, apă) în domeniul reconstrucției ecologice a terenurilor degradate și a landșafturilor naturale, adaptării la fenomenul schimbărilor climatice, gestionării riscurilor de mediu (inundații, secetă, calamități). De asemenea, va fi inițiat procesul de revenire

la planificarea locală de mediu, prin crearea cadrului instituțional necesar pentru implementarea acestei reforme (crearea secțiilor ecologice în cadrul consiliilor raionale), asigurarea metodologică și instructivă a procesului de elaborare a planurilor locale de acțiuni pentru mediu, precum și de elaborare a planurilor naționale. Aceste planuri vor reprezenta un punct de pornire în dezvoltarea durabilă a unei localități, oferind garanția că respectiva localitate a abordat și a examinat adecvat problemele de mediu și de utilizare rațională a resurselor naturale, în limitele sale administrative. Planurile elaborate de autoritățile administrației publice locale vor fi coordonate cu autoritatea centrală de mediu și vor servi drept documente-cheie pentru obținerea resurselor financiare din bugetele locale, Fondul de Dezvoltare Regională, Fondul Ecologic Național, precum și de la donatorii externi. Fiecare proiect propus pentru finanțare de către programele de asistență financiară externă trebuie să reiasă dintr-un document de planificare strategică.

Planificarea locală de mediu presupune un proces continuu, de aceea, periodic, planurile trebuie revizuite și actualizate, în funcție de procesul de soluționare a problemelor. Autoritatea centrală de mediu urmează să controleze și să monitorizeze acest proces.

3) *Asigurarea reformei instituționale în sectorul de mediu.* O simplă transpunere în legislația națională a celor 25 de directive UE în domeniul mediului din Acordul de asociere nu este suficient pentru a îndeplini cerințele și angajamentele prevăzute în acesta. În primul rând, obligațiile prevăzute în directivele menționate trebuie implementate, asigurând controlul ulterior privind aplicarea acestora. Exercițiul respectiv necesită capacități și un nivel înalt de expertiză din partea Ministerului Mediului. Astfel, consolidarea instituțională și a capacităților instituțiilor de mediu trebuie percepută de către Ministerul Mediului ca o prioritate, pentru a satisface cerințele determinate de provocările de ordin juridic, instituțional, administrativ și cele apărute ca urmare a armonizării cu directivele europene de mediu. Consolidarea capacității instituționale se va axa pe definirea sau asigurarea:

a) competențelor clare pentru elaborarea legislației de mediu și a legislației conexe;

b) capacităților necesare, a resurselor umane și a finanțării suficiente pentru îndeplinirea sarcinilor;

c) procedurilor clare și eficiente pentru luarea deciziilor și punerea lor în aplicare;

d) investițiilor pentru conformarea cu legislația Uniunii Europene, în special pentru a căror conformare sînt necesare costuri substanțiale, precum și o strategie de finanțare aferentă.

Astfel că se propune instituționalizarea în cadrul Ministerului Mediului a funcțiilor de elaborare a politicilor în domeniul protecției aerului și schimbărilor climatice, protecției solului și protecției fondului forestier.

Controlul aplicării acquisului de mediu presupune instituții de mediu puternice și dotate cu resurse adecvate, cu sisteme de amenzi și cu sisteme de penalități și de răspundere penală pentru încălcări grave. Din punct de vedere instituțional, inspectoratele de mediu și agențiile de implementare a legislației stau la baza sistemelor de conformitate pentru acquisul comunitar de mediu.

Pentru asigurarea condițiilor de bună guvernare în domeniul protecției mediului înconjurător, Strategia propune, pentru primii 4-5 ani, realizarea unei

reforme instituționale esențiale în sectorul de mediu, prin care se intenționează reorganizarea instituțiilor specializate, crearea unor instituții noi, în scopul îmbunătățirii capacităților operaționale și al optimizării cheltuielilor publice. Se propune efectuarea unei analize instituționale a Ministerului Mediului și a instituțiilor subordonate, în ceea ce privește funcțiile, structura, politicile, personalul, pentru a determina structurile instituționale capabile să realizeze obiectivele stabilite în prezenta Strategie și angajamentele asumate în Acordul de asociere. În procesul de analiză vor fi aplicate prevederile și principiile Legii nr. 98 din 4 mai 2012 privind administrația publică centrală de specialitate, care se referă la delimitarea clară a funcțiilor de elaborare, promovare și implementare a politicilor de mediu, precum și la cele de control asupra respectării legislației în domeniu.

De asemenea, se va ține cont de experiența instituțiilor de mediu din statele membre ale UE ce au întreprins anumite măsuri de reforme instituționale, inclusiv prin crearea instituțiilor pentru implementarea politicilor de mediu.

Mai mult decât atât, prezenta Strategie urmărește instituționalizarea funcțiilor de protecție a mediului în cadrul administrației publice locale, prin crearea unităților de protecție a mediului (secții ecologice), care să asigure elaborarea și implementarea planurilor de protecție a mediului la nivel local, precum și în cadrul altor autorități ale administrației publice centrale, prin crearea unei unități (funcții) de protecție a mediului, care să asigure coordonarea și participarea în cadrul procedurilor de evaluare strategică de mediu a proiectelor de documente de politici elaborate de aceste autorități inclusiv includerea activităților de protecție a mediului în aceste documente și în alte acte legislative și normative din sector.

Secțiunea a 2-a

Dezvoltarea durabilă și dezvoltarea economică verde

9. Descrierea situației

Dezvoltarea durabilă desemnează modalitatea de dezvoltare a societății umane, care vizează satisfacerea necesităților generației actuale, protejând fără a afecta nivelul și calitatea vieții generațiilor viitoare. Astfel, fiecare generație trebuie să urmărească satisfacerea necesităților proprii, fără a lăsa generațiilor viitoare: datorii financiare – împrumuturi mari, externe și interne, de durată lungă; datorii sociale – neglijarea investițiilor în factorul uman; datorii demografice – prin creșterea necontrolată a populației sau datorii ecologice – epuizarea resurselor naturale sau poluarea solului, apei și a aerului.

Pînă în prezent, dezvoltarea economică în Republica Moldova s-a axat pe valorificarea energiei fosile subvenționate, importate pentru a produce electricitate, pe o utilizare ineficientă și irațională a patrimoniului natural, în special a apei, și pe neglijarea externalităților de mediu. Prin urmare, cea mai mare provocare a noastră constă în a integra durabilitatea mediului în contextul creșterii economice.

Interferența dintre dezvoltarea durabilă și economia verde este evidentă. Conceptul „economia verde” nu substituie dezvoltarea durabilă, dar se recunoaște tot mai mult interconexiunea dintre durabilitate și economia verde. Aceasta presupune emisii reduse de carbon, utilizarea eficientă a resurselor și incluziune socială. În acest context, creșterea veniturilor și ocuparea forței de muncă sînt influențate de

investițiile publice-privat, care reduc emisiile de carbon și, respectiv, poluarea mediului, sporesc eficiența energetică și a resurselor, previn pierderea biodiversității și degradarea serviciilor ecosistemice. Drept impuls internațional semnificativ pentru tranziția spre o economie verde a servit Conferința Națiunilor Unite privind Dezvoltarea Durabilă din anul 2012 de la Rio de Janeiro (Rio +20), unde s-au discutat problemele privind „economia verde în contextul dezvoltării durabile și eradicării sărăciei”. În publicația „Către o economie verde: calea spre o dezvoltare durabilă și eradicarea sărăciei”, UNEP (2011), se menționează că „o alocare de 2% din PIB-ul mondial în sectoarele economice cheie ar stimula o tranziție către emisii reduse de carbon, o economie verde și eficiență a resurselor. Printre sectoarele-cheie se numără agricultura, pescuitul, pădurile, resursele acvatice, transportul, energia, deșeurile, construcțiile, turismul și industria. Acest lucru ar crea oportunități pentru a mări creșterea cuantumului finanțării, pentru a stimula tranziția și pentru amplificarea rolului sectorului financiar ca un agent de schimbare pentru economia verde”.

Republica Moldova a participat la lucrările Conferinței ONU privind Dezvoltarea Durabilă „Rio+20” și, în consecință, a recunoscut la cel mai înalt nivel că este important să se aplice principiile dezvoltării durabile atât în toate sectoarele economiei naționale, cât și în sfera socială. Inițial, promovarea ideilor Agendei 21 în țara noastră nu a avut susținerea necesară, astfel că în primii ani după reuniune au fost obținute rezultate modeste. Majoritatea ministerelor, instituțiilor, ONG-urilor nu s-au aliniat de la început la aceste principii și nu au prevăzut o asemenea abordare în strategiile și planurile sale de acțiune.

Politicile publice care se elaborează pe aceste principii, precum prezenta Strategie de mediu, urmăresc restabilirea și menținerea unui echilibru rațional, pe termen lung, între dezvoltarea economică și integritatea mediului natural, în forme înțelese și acceptate de societate. Tot mai mulți reprezentanți ai societății se conving că problemele protecției mediului și dezvoltării economice trebuie rezolvate în mod corelat, pentru binele întregii societăți contemporane și al viitoarelor generații.

10. Problemele evidențiate:

- a) politicile de dezvoltare economică existente neglijează problemele de protecție a mediului înconjurător;
- b) principiile protecției mediului și dezvoltării durabile nu sînt integrate în toate politicile sectoriale și nu sînt recunoscute ca prioritare.

11. Obiectivul specific 2: *Integrarea principiilor de protecție a mediului, de dezvoltare durabilă și dezvoltare economică verde, de adaptare la schimbările climatice în toate sectoarele economiei naționale.*

12. Direcțiile de acțiune

Conceptul de „dezvoltare economică verde” marchează trecerea de la modelul de dezvoltare care tratează protecția mediului drept o povară economică spre un model care folosește protecția mediului ca una dintre forțele motrice principale de creștere a economiei.

Economia verde trebuie percepută, în contextul dezvoltării durabile și al reducerii sărăciei, ca unul dintre instrumentele de bază în atingerea dezvoltării

durabile și ca un mijloc de utilizare eficientă a resurselor și energiei, de aplicare a tehnologiilor mai pure, cu emisii de carbon și poluare redusă, și de minimizare a riscurilor de mediu.

Trecerea la o economie verde va crea oportunități economice majore. „Înverzirea” economiei reprezintă un nou motor de creștere, un generator de locuri de muncă decente și o strategie vitală pentru eliminarea sărăciei. Acest proces poate transforma multe dintre provocări în oportunități economice și poate preveni impacturile negative asupra mediului. De asemenea, economia verde va spori considerabil creșterea economică și a numărului de locuri de muncă în sectorul de mediu, care necesită competențe specifice legate de mediu.

13. Promovarea dezvoltării economice verzi la scară națională se va realiza prin integrarea principiilor economiei verzi, protecției mediului și adaptării la schimbările climatice în documente de politici sectoriale, astfel încât, pînă în anul 2015, acestea să fie integrate în sectoarele prioritare – energetic și agricultură, iar pînă în anul 2020 – în industrie, transport, construcții, comerț, servicii și alte domenii de dezvoltare social-economică a țării. Acest proces presupune modificarea modelelor de producție și consum durabile, iar schimbarea se poate face cu ajutorul reglementărilor, fiscalității, al deciziilor juridice, al solicitărilor din partea publicului etc. În ceea ce privește producția și consumul durabil, pentru a atinge sau a ne îndrepta către obiectivele UE, este foarte important să se pună accentul pe responsabilizarea mediului de afaceri și pe sensibilizarea societății civile, Republica Moldova fiind încă la primii pași în acest domeniu.

Integrarea problemelor de mediu, a adaptării la schimbarea climei în politicile de dezvoltare sectorială și în practicile durabile ce urmează a fi implementate la nivel național și local sînt esențiale pentru reducerea presiunilor politicilor și activităților din alte sectoare asupra mediului și pentru îndeplinirea următoarelor obiective de mediu și climatice.

1) Integrarea prevederilor de mediu în *politica agricolă* va contribui la reducerea riscurilor asupra degradării mediului și îmbunătățirea durabilității ecosistemelor agricole. Pentru a majora cota agriculturii ecologice, organice pînă la 5% la orizontul anului 2015 și pînă la 10% la orizontul anului 2020 din volumul total al producerii agricole va fi asigurată:

a) promovarea producerii, prelucrării și desfășurării eficiente a produselor agroalimentare ecologice într-un mod care să sporească veniturile și bunăstarea fermierilor;

b) încurajarea ameliorării prelucrării și comercializării produselor agricole primare, prin susținerea investițiilor (acordarea de sprijin pentru practicile agricole protejează mediul înconjurător, care livrează produse utile pentru societate și care respectă și promovează utilizarea eficientă a resurselor naturale; promovarea prelucrării produselor agricole destinate energiei regenerabile, dezvoltarea de noi tehnologii și introducerea inovațiilor, implementarea compensărilor pentru proprietarii de terenuri din ariile naturale protejate de stat);

c) realizarea programelor de instruire și sensibilizare pentru fermieri în domeniul ecologic și crearea infrastructurii necesare de instruire și școlarizare, pentru promovarea în continuare a sistemului de agricultură durabilă;

d) dezvoltarea tehnicilor și infrastructurii agricole „prietenoase” mediului (crearea mecanismului pentru verificarea periodică a calității apei utilizate la irigare; efectuarea cercetărilor agrochimice și pedologice pentru monitorizarea permanentă a calității solurilor; asigurarea protecției integrate a plantelor împotriva dăunătorilor, bolilor și agenților patogeni; promovarea implementării tehnicilor de producție prevăzute de agricultura conservativă; determinarea practicării agriculturii de tip extensiv, asigurând păstrarea peisajelor/ ecosistemelor agricole; dezvoltarea mecanismelor de gestionare a deșeurilor din agricultură, în special cele de la activitatea zootehnică);

e) realizarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice, orientate spre promovarea culturilor agricole care au potențial de reușită în condițiile schimbate de climă (secetă, temperaturi ridicate), spre aplicarea măsurilor de adaptare a plantelor la condițiile climatice viitoare, de tratamente ale solului, de conservare a apei și diminuare a pierderilor umidității solului prin evaporare.

2) Integrarea principiilor de mediu în *politica energetică* a țării se va realiza în scopul consolidării eforturilor durabile ale autorităților naționale și locale, antrenării sectorului privat și asigurării participării active a societății civile la reglementarea, crearea cadrului instituțional și a mecanismului financiar pentru economisirea energiei.

Asigurarea eficienței energetice se va produce prin diminuarea intensității energetice în sectorul rezidențial, industrial, transport și agricol; modernizarea sistemului energetic; implementarea unor tehnologii energetice eficiente; introducerea în balanța de consum a resurselor energetice proprii, inclusiv a celor regenerabile. O importanță majoră se va acorda sensibilizării publicului privind necesitatea economisirii energiei. Economii de energie astfel obținute vor avea un efect favorabil asupra mediului ambiant. Se preconizează ca, la orizontul anului 2020, 20% din totalul energiei utilizate și 10% de biocombustibil să se producă din surse regenerabile.

Măsurile de adaptare la schimbările climatice în acest sector vor fi orientate spre reducerea pierderilor de energie și a riscurilor de neacoperire a cererii de energie. În acest scop se va investi în infrastructură, echipamente și tehnologii de utilizare a surselor regenerabile de energie, precum energia hidroelectrică (construcția porților de deznămolire; mărirea înălțimii barajelor; construirea barajelor mici în bazinele din amonte; adaptarea capacității la regimul de debit, adaptarea funcționării centralelor la schimbările debitului râurilor); energia eoliană (amplasarea sistemelor bazată pe schimbările așteptate în viteza vântului); energia solară (amplasarea sistemelor bazată pe schimbările așteptate în durată solară).

3) Integrarea prevederilor de mediu în politica din domeniul transportului vizează protejarea mediului ambiant prin promovarea acțiunilor care vor reduce zgomotul și emisiile de bioxid de carbon, care vor favoriza folosirea combustibililor alternativi și a noilor tehnologii în toate formele de transport. Astfel că direcțiile de acțiune se vor axa pe:

a) promovarea trecerii de la un transport care poluează la unul care poluează mai puțin, utilizează energie regenerabilă și protejează mediul ambiant;

b) promovarea standardelor europene pentru mașini, în vederea alinierii la cerințele și standardele UE;

c) adaptarea condițiilor de construcție a drumurilor la condițiile climaterice, aplicarea cerințelor de protecție a biodiversității și de evaluare a impactului asupra mediului în procesul de construcție a drumurilor;

d) evaluarea potențialului economic și ecologic pentru diversitatea sistemului de transport (auto, feroviar, aerian, naval);

e) elaborarea mecanismului de stimulare și promovare a înnoirii parcului auto național.

4) Prioritățile de mediu în *sectorul industrial* vor fi integrate prin:

a) introducerea sistemului de control integrat al emisiilor și poluanților;

introducerea sistemului de participare voluntară a organizațiilor la un sistem de management de mediu și audit; evaluarea riscurilor asupra mediului în procesul realizării activităților; elaborarea mecanismelor de asigurare ecologică a unităților industriale etc.;

b) promovarea trecerii la sistemul de cele mai bune tehnici disponibile;

investind pentru modernizarea tehnicilor și a managementului, pentru eficientizarea consumului de resurse naturale (apă, energie, resurse minerale) și a tehnicilor de reducere a emisiilor, iar instalațiile noi urmează să fie conformate acestor cerințe;

c) perfectarea sistemului de management al calității; elaborarea mecanismelor legale; implementarea și îmbunătățirea continuă a sistemului de management integrat, în conformitate cu standardele ISO 9001, ISO 14000;

d) elaborarea și promovarea măsurilor pentru prevenirea riscurilor și monitorizarea factorilor de mediu în zona de amplasare a unităților industriale; a măsurilor de conformare referitoare la ecologizarea terenurilor poluate din terenurile industriale;

e) crearea mecanismelor de stimulare pentru modernizarea și re tehnologizarea instalațiilor/stațiilor de preepurare/epurare a apelor uzate, pentru dotarea cu echipamente eficiente de reținere a poluanților specifici din apele uzate și din emisiile în aer; a măsurilor de minimizare a producerii de deșeuri industriale, pentru realizarea amenajărilor specifice depozitării temporare (în condiții de siguranță pentru mediu și sănătatea populației) în vederea eliminării/valorificării integrale a deșeurilor periculoase generate/deținute de agenții economici;

f) aplicarea conceptului de Eficientizare a Resurselor și Producere mai Pură în cadrul întreprinderilor și organizațiilor;

g) promovarea eco-inovațiilor care pot preveni sau reduce efectul negativ al produselor sau al activităților asupra mediului și care pot contribui la crearea unor noi oportunități de afaceri.

5) Integrarea dezvoltării durabile și a adaptării la schimbările climatice în *sectorul forestier* va fi orientată spre: conceperea unor păduri stabile și diversificate; îmbunătățirea stabilității arboretului, prin selectarea speciilor; originii și genotipurilor corespunzătoare; sporirea învelișului forestier, cu scopul atenuării schimbării climei și sporirii diversității biologice; evidențierea zonelor de stabilitate și rezistență a ecosistemelor, a florei și faunei lor la schimbările climatice; crearea unor plantații

forestiere pentru nevoile industriale și energetice – plantarea pădurilor energetice; reglementarea lucrărilor de întreținere și conservare a stațiilor forestiere, de conservare a resurselor forestiere genetice, de reconstrucție ecologică a pădurilor; certificarea pădurilor; crearea sistemelor de producție și de management al pădurilor.

6) Integrarea prevederilor de mediu și de adaptare la schimbările climatice *în sectorul sănătății* vor fi orientate spre: identificarea riscurilor de sănătate asociate cu factorii de mediu și clima din țară; fortificarea sistemelor existente de supraveghere a bolilor cu scopul includerii unor consecințe de sănătate cauzate de factorii de mediu nefavorabili și de climă, (de exemplu, morbiditatea și mortalitatea cauzate de călduri); sensibilizarea specialiștilor medicali, a publicului, a grupurilor de risc și a populației vulnerabile cu privire la măsurile ce urmează a fi întreprinse în timpul fenomenelor climatice extreme (cum ar fi, valurile de căldură, inundațiile și seceta); sporirea accesului la asistență medicală în comunitățile izolate și în grupurile vulnerabile și în cele de risc.

14. Promovarea dezvoltării economice verzi în calitate de prioritate la nivel național va stimula atragerea investițiilor în domeniul protecției mediului, va contribui la modernizarea ramurilor economiei naționale, la creșterea exportului, la dezvoltarea infrastructurii și la crearea noilor locuri de muncă, la reducerea impactului asupra mediului și sănătății populației. Totodată, va facilita procesul de promovare a imaginii țării în contextul integrării europene, iar în plan regional și global, va asigura realizarea în practică a prevederilor Acordului de asociere dintre Republica Moldova–Uniunea Europeană (capitolul „Mediu”).

Secțiunea a 3-a

Educația ecologică și accesul la informația de mediu

15. Descrierea situației

În prezent, problemele instruirii și educației ecologice capătă o semnificație deosebită, legate de faptul că societatea, cunoscând situația dezastruoasă a mediului înconjurător, trăiește cu speranța că umanitatea va conștientiza pericolul iminent și va realiza activități practice de îmbunătățire rapidă a stării și calității mediului înconjurător. Pentru aceasta însă se cere o nouă atitudine față de instruirea și educația ecologică. Oamenii trebuie să înțeleagă, să perceapă problemele ecologice, să adopte decizii și să întreprindă acțiuni de prevenire a poluării și de utilizare rațională a resurselor, fără a cauza prejudicii naturii.

Deși un șir de documente de politici din domeniul protecției mediului prevăd anumite acțiuni de promovare a educației ecologice, deocamdată numărul lor este redus și nu contribuie semnificativ la promovarea și formarea responsabilității față de mediul înconjurător. Insuficiente sînt și încercările Ministerului Mediului de a promova educația ecologică – editarea colecției de carte „Lumea animală a Moldovei”, „Lumea vegetală a Moldovei”, „Mediul geografic”, „Resursele acvatice ale Moldovei” „Enciclopedia ecologică”, care a fost pusă la dispoziția bibliotecilor din instituțiile de învățămînt preuniversitar și universitar. S-a dovedit a fi utilă practica organizării concursurilor, olimpiadelor ecologice, de exemplu, în incinta

Liceului Moldo-Turc „Orizont” mai mulți ani la rând se organizează Olimpiada Ecologică Internațională.

Deși savanții ecologiști concep ecologia ca o știință interdisciplinară, legată organic nu numai de geografie și biologie, ci și de fizică, chimie, istorie și matematică, majoritatea profesorilor de acest profil nu posedă destule competențe de integrare în procesul de predare a elementelor ecologice cu cele pur chimice, fizice, iar efectul scontat nu poate fi atins în condițiile predării complementare a cunoștințelor ecologice. Soluția ideală pentru această situație ar fi lichidarea barierelor interdisciplinare și integrarea problemelor ce țin de domeniul instruirii și educației ecologice în curriculumul școlar. Calea propusă pare a fi cea mai eficientă, deoarece instruirea ecologică presupune nu doar o simplă acumulare de informație, ci și activități de protecție a mediului, o atitudine adecvată față de natură și conștientizarea interrelațiilor natură–om–natură.

16. Republica Moldova a fost prima țară care a ratificat Convenția de la Aarhus privind accesul la informație, justiție și participarea publicului la adoptarea deciziilor în domeniul mediului. Pentru realizarea obiectivelor prevăzute în această Convenție, este necesară crearea unui mecanism de diseminare a informației de mediu, precum și a locurilor de acces la asemenea informație. Unele ministere și instituții dețin baze de date separate, cu informație relevantă pentru domeniul lor de activitate. Însă între aceste baze de date nu se înregistrează o interconexiune, astfel că nu se realizează un schimb de informații adecvat.

Datele privind monitoringul apei sînt colectate, depozitate, generalizate și analizate statistic de către Centrul de Monitoring Ecologic și Management Informațional al Serviciului Hidrometeorologic de Stat. Agenția „Apele Moldovei” deține o bază de date privind utilizarea apei și deversările acesteia. O mare parte din aceste date sînt stocate pe hîrtie și devin inaccesibile publicului. Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale deține o arhivă a tuturor tipurilor de activități de exploatare geologică, o bază de date a apelor subterane, hărți într-o stare de degradare avansată, care necesită de a fi digitizate urgent.

Ministerul Sănătății, prin intermediul Centrului Național de Sănătate Publică, administrează o bază de date, în care este stocată informația privind calitatea apei potabile, aerului, solului și a poluanților organici persistenti. Baza de date este închisă pentru public, iar informația poate fi prezentată numai la solicitare.

Astfel, Ministerul Mediului și instituțiile sale subordonate dețin un șir de baze de date clasificate pe domenii, dar care au format diferit, unele informații sînt stocate pe hîrtie și nu sînt puse la dispoziția publicului. Deci, acestea nu fac schimb de informații și nu comunică între ele. În acest context, devine absolut necesară dezvoltarea treptată a unui sistem informațional integrat de mediu, care ar face posibilă conectarea tuturor bazelor de date existente, digitizarea bazelor de date stocate pe hîrtie, schimbul de date între bazele de date deținute de diferite instituții, colectarea datelor în format electronic. Ministerul Mediului se confruntă cu o mare dificultate în ceea ce privește utilizarea datelor de mediu și a informațiilor pe care le primește, deoarece nu dispune de un sistem care ar fi capabil să colecteze, să primească, să proceseze și să genereze rapoarte în domeniul mediului.

17. Problemele evidențiate privind educația ecologică și accesul la informația de mediu:

- 1) nivelul redus de conștientizare și educație ecologică în rândul elevilor, studenților, angajaților și al populației;
- 2) lipsa programelor, a unui curriculum școlar privind educația ecologică;
- 3) insuficiența locurilor de acces la informația de mediu;
- 4) lipsa unui sistem informațional integrat de mediu.

18. Obiectivul specific 3: *Sporirea nivelului de cunoștințe privind protecția mediului în rândul elevilor, studenților și angajaților cu cel puțin 50% până în anul 2023 și asigurarea accesului la informația de mediu.*

19. Direcțiile de acțiune

Educarea și pregătirea tuturor cetățenilor constituie componenta indispensabilă și fundamentală a tuturor politicilor publice care au tangență cu protecția mediului și dezvoltarea durabilă.

Fiecare cetățean sau organizație trebuie să conștientizeze că protecția mediului și dezvoltarea durabilă reprezintă singura cale de asigurare a unui viitor. Astfel, Strategia va contribui la sporirea nivelului de cunoștințe privind prioritățile în domeniul protecției mediului și dezvoltării durabile în rândurile elevilor, studenților și al angajaților, prin promovarea educației ecologice și a educației pentru dezvoltarea durabilă.

1) *Dezvoltarea și încorporarea educației ecologice în sistemul de educație formal (în toate disciplinele relevante), precum și în educația nonformală și informală.* Acest lucru se va realiza prin integrarea temelor sau modulelor de educație ecologică în toate disciplinele, programele și cursurile relevante, precum și prin promovarea disciplinelor de ecologie și protecție a mediului pentru studiu obligatoriu sau opțional. Instituțiile de învățământ din sistemul formal joacă un rol important în dezvoltarea capacităților la o vârstă fragedă, oferind cunoștințe și influențând atitudinile și comportamentul elevilor. Este important să se asigure o bună cunoaștere în ceea ce privește protecția mediului de către toți elevii și studenții, profesorii, directorii și părinții, care trebuie să conștientizeze efectele deciziilor ce contravin unui proces de dezvoltare durabilă. În completarea educației formale vine educația nonformală, care pune accent pe participare și promovează învățarea pe tot parcursul vieții. Educația informală, care se desfășoară la locul de muncă, adaugă valoare atât educației angajaților, cât și a angajatorilor. Prin urmare, cooperarea dintre actorii implicați în diverse forme de educație ecologică și de dezvoltare durabilă urmează a fi recunoscută, încurajată și promovată.

2) *Asigurarea formării continue a profesorilor pentru dobândirea competențelor necesare la includerea educației ecologice în activitatea de predare.* Formatorii vor beneficia de o pregătire inițială și formări ulterioare corespunzătoare, precum și de oportunități de a-și împărtăși experiența cu alți colegi. Astfel, se vor acumula cunoștințe privind utilizarea diferitor metode educaționale (discuțiile, planificările, scenariile, modelările, studiile de caz, sondajele, excursiile și educația în mijlocul naturii, metoda proiectului, analiza bunelor practice, experiența la locul de muncă, rezolvarea problemelor). De aceea trebuie consolidate capacitățile centrelor

de formare continuă și cercetare în ceea ce privește educația în domeniul protecției mediului.

3) *Asigurarea accesului la instrumentele și materialele adecvate pentru educație ecologică și educație pentru dezvoltare durabilă*, prin stimularea elaborării și editării de materiale didactice adresate formatorilor, celor care învață și pentru cercetători, la toate nivelurile de învățământ și formare, de ilustrații, broșuri, studii de caz, de analiză a celor mai bune practici, de resurse audio și video. De asemenea, urmează a fi create locuri speciale de acces la informația de mediu și instrumente (de exemplu, Centrele Aarhus, Centrele de Informații de Mediu ș.a.).

4) *Promovarea cercetărilor în domeniul educației pentru dezvoltare durabilă*. Se vor supune cercetării unele aspecte ce țin de determinarea metodelor de predare/studiere, a instrumentelor de evaluare, formare a atitudinilor și valorilor, de dezvoltare instituțională și implementare a tehnologiei informației și comunicării. Vor fi încurajați elevii, masteranzii și doctoranzii să efectueze cercetări și inovări în domeniile producerii mai pure, eficientizării resurselor, utilizării resurselor renovabile, protecției mediului etc. Rezultatele eforturilor de cercetare și dezvoltare se vor comunica tuturor actorilor și vor fi integrate în diferite componente ale sistemului educațional, în teorie și în practică.

5) *Informarea și conștientizarea publicului cu problematica de mediu ține de competența autorităților publice de mediu*. În acest scop urmează a fi creat un sistem informațional integrat de mediu, bazat pe principiile Sistemului Informațional Comun de Mediu, dezvoltarea căruia este o inițiativă a UE, orientată spre modernizarea și simplificarea procedurii de colectare, schimb și folosire a datelor și informațiilor necesare pentru elaborarea și implementarea politicii de mediu. Acesta va conecta toate registrele, cadastrale și bazele de date ținute de către autoritățile de mediu, cât și de alte instituții, inclusiv datele și informațiile privind starea mediului, nivelul de poluare, impactul asupra mediului și răspunsurile către societate etc. Totodată, va mai cuprinde și Sistemele Informaționale Geografice (ca subsisteme) ale Rețelei Ecologice Naționale, care conțin date privind zonele umede de importanță internațională și națională, ale Fondului ariilor naturale protejate și alte date, după caz (cu privire la biotopuri, calitatea solului etc.), toate cadastralele resursele naturale, cadastrul apelor, registrul controalelor, registrul emisiilor și transferului de poluanți. Ținerea și actualizarea acestui sistem vor fi asigurate de către Agenția de Mediu, în colaborare cu toate instituțiile de mediu din țară.

Secțiunea a 4-a

Cadrul de reglementare a activităților cu impact asupra mediului

20. Descrierea situației

Pentru prevenirea sau reducerea impactului activităților economice asupra mediului înconjurător, se aplică expertiza ecologică de stat, evaluarea impactului asupra mediului, în rezultatul cărora se eliberează avize ecologice, autorizații de mediu și alte acte permissive.

1) *Expertiza ecologică de stat* este obligatorie pentru documentația de proiect și planificarea obiectelor și activităților economice, care influențează sau pot influența asupra stării mediului înconjurător și/sau prevăd folosirea resurselor

naturale, indiferent de destinație, amplasare, tipul de proprietate și de subordonare a acestor obiecte, de volumul investițiilor capitale, sursa de finanțare și modul de execuție a lucrărilor de construcții. De asemenea, conform legislației în vigoare, ar trebui să fie supuse expertizei ecologice de stat și proiectele de acte legislative și normative elaborate de autoritățile publice centrale care pot avea impact asupra mediului, convențiile internaționale înainte de ratificarea lor, precum și proiectele contractelor de concesiune care prevăd utilizarea resurselor naturale ale Republicii Moldova.

Expertiza ecologică de stat se realizează de către Ministerul Mediului sau de către Inspectoratul Ecologic de Stat, în funcție de tipurile de proiecte examinate. Expertiza ecologică de stat a documentației de proiectare a noilor tehnologii și facilități, inclusiv a celor preluate din alte țări, se efectuează de către Institutul de Ecologie și Geografie.

Sistemul de expertiză ecologică este reglementat de Legea nr. 851-XIII din 29 mai 1996 privind expertiza ecologică și evaluarea impactului asupra mediului înconjurător, care este depășită și nu se implementează integral. Deși legea menționată prevede efectuarea expertizei ecologice obștești de mediu de către asociațiile obștești, ONG-urile specializate, acest mecanism nu se aplică, precum nici mecanismul de participare a publicului în luarea deciziilor în procesul de evaluare a impactului asupra mediului.

2) Nu este creat mecanismul de *evaluare strategică de mediu*, cu toate că legea prevede efectuarea expertizei ecologice a documentelor de politici (programe, planuri, scheme, strategii și concepții), în vederea evaluării impactului acestora asupra mediului; nu sînt clar stabilite procedurile ce ar evidenția planurile, programele care necesită evaluare strategică de mediu.

3) Apar incertitudini și în legătură cu obligativitatea *evaluării impactului asupra mediului*, fiind aplicate criterii egale atît pentru construcțiile de proporții, tehnologic complicate și cu impact esențial asupra mediului, cît și pentru construcțiile cu parametri inferiori, al căror grad de impact asupra mediului poate fi evaluat la etapa de elaborare a proiectului. De asemenea, nu sînt clar stabilite care proiecte trebuie supuse procedurii de expertiză ecologică și care trebuie supuse evaluării impactului asupra mediului. O astfel de abordare a problemei provoacă impedimente financiare și birocratice pentru beneficiarii construcțiilor.

De asemenea, este necesar de a prevedea în legislație o metodologie adecvată privind plata pentru efectuarea expertizei ecologice de stat.

4) *Autorizația de mediu*. Pentru activitățile economice care au impact asupra mediului înconjurător, autoritățile de mediu eliberează autorizații sau alte acte permise, care reglementează colectarea și comercializarea, importul și exportul obiectelor regnului vegetal și animal, vînatul, pescuitul, tăierile de arbori și arbuști, gestionarea și transportarea deșeurilor, utilizarea apei, a resurselor minerale utile, emisiile și deversările de poluanți ș.a. Agenția „Moldsilva” eliberează autorizații pentru vîntoarea speciilor de animale în fondul forestier de stat, bilete silvice pentru colectarea produselor forestiere și a produselor accesorii ale pădurii.

Autorizațiile de mediu se bazează pe abordări de mediu separate și nu iau în considerare impactul activităților economice asupra mediului. La momentul actual, autorizațiile de mediu se eliberează separat pentru fiecare component de mediu (aer, apă, deșeuri, sol). Ca urmare, un agent economic, pentru o singură activitate, trebuie

să obțină o serie de autorizații de mediu, uneori, de la mai multe instituții. Autorizația de mediu se eliberează tuturor întreprinderilor, indiferent de mărimea lor și de potențialul de poluare. Astfel, controlul asupra respectării prevederilor autorizațiilor devine o sarcină grea și o povară administrativă atât pentru autoritățile de control ecologic, cât și pentru întreprinderi, din cauza numărului redus al inspectorilor ecologici.

5) *Instrumentele economice de mediu* se consideră taxele pentru utilizarea resurselor naturale, plățile pentru poluarea mediului și amenziile pentru neconformitate cu legislația în vigoare și pentru recuperarea prejudiciului cauzat mediului. Sistemul de taxe de mediu și plăți pentru poluare nu a suferit mari schimbări în ultimii 10 ani. Mărimea acestor plăți este nesemnificativă și nu a fost calculată în raport cu costul recuperării prejudiciului cauzat mediului în procesul de poluare. De asemenea, aceste plăți nu creează stimulente pentru poluatori de a întreprinde acțiuni de reducere a poluării, aceștia preferând să achite taxele date, care sînt mult mai mici decît eventualele cheltuieli pentru măsurile de reducere a poluării. Rolul actualului sistem de plăți și taxe pentru mediu este unul foarte mic în raport cu necesitățile și provocările din domeniul finanțării activităților de mediu.

Instrumentele de piață utilizate în Uniunea Europeană și în alte țări (de exemplu, comercializarea cotelor sau a permiselor pentru emisii de poluanți) nu se aplică în Republica Moldova. Mai mult decît atât, nu există un cadru legal pentru punerea în aplicare a mecanismelor de achiziții publice verzi, de etichetare și certificare ecologică, de asigurare de mediu ș.a. Plățile pentru poluare și unele taxe de mediu se acumulează în conturile fondurilor ecologice. În prezent, există Fondul Ecologic Național, gestionat de către Ministerul Mediului, precum și fondurile ecologice locale (36), gestionate de către Inspectoratul Ecologic de Stat. Fondurile ecologice nu sînt entități juridice separate, dar estimînd experiența internațională și recomandările experților în domeniu, acestea necesită o reformare, bazată pe consolidare și transparență decizională.

6) *Sistemul de control ecologic*. Controlul ecologic de stat este realizat de către Inspectoratul Ecologic de Stat și are menirea să asigure respectarea de către toate organele de stat și cele obștești, de către întreprinderile, instituțiile și organizațiile de stat, întreprinderile mixte, persoanele fizice și juridice, inclusiv străine, a cerințelor legislației ecologice în scopul folosirii eficiente și protecției adecvate a acestor resurse. Actualul sistem de control ecologic are mai multe lacune. Pe lîngă Inspectoratul Ecologic de Stat, mai multe instituții subordonate Ministerului Mediului efectuează controlul asupra activităților economice din diferite domenii, de exemplu: Serviciul Piscicol realizează controlul în domeniul pescuitului și pisciculturii, Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale – controlul și supravegherea utilizării resurselor minerale utile, Agenția Națională pentru Reglementare a Activităților Nucleare și Radiologice asigură controlul activităților radionucleare, atît Agenția „Moldsilva”, cît și Inspectoratul Ecologic de Stat asigură controlul utilizării fondului silvic și cinegetic. Se impune eficientizarea și consolidarea funcțiilor de control în cadrul unui singur organ de control în domeniul protecției mediului înconjurător.

La efectuarea controlului ecologic, inspectorii de mediu se confruntă cu multiple probleme, care reduc esențial calitatea verificării și, respectiv, efectul scontat. Acestea se referă la lipsa personalului calificat (numărul mic de inspectori, din cauza reducerii nenumărate a efectivului-limită, nu permite includearea tuturor

direcțiilor de control); existența unui cadru legislativ/ normativ neracordat cerințelor actuale, uneori avînd caracter de protecție a poluatorilor; lipsa de colaborare a unor organe cu cele de protecție a mediului (adresările organelor de mediu fiind ignorate); lipsa utilajelor și a laboratoarelor dotate cu tehnică performantă, care ar reflecta cerințele actuale; lipsa bazelor de date de evidență a poluatorilor și a contraveniențelor (fiind imposibilă urmărirea săvîrșirii repetate de contravenții). Nu există o bază de date a întreprinderilor, ceea ce cauzează lacune în sistemul de control al acestora, de detectare a infracțiunilor de mediu, de utilizare eficientă a resurselor de reglementare. De asemenea, inspectorii de multe ori nu dispun de informații obiective despre managementul de mediu al întreprinderilor și procesele de producție etc.

21. Probleme evidențiate în funcționarea sistemului de reglementare a activităților cu impact asupra mediului sînt următoarele:

1) ineficiența cadrului de reglementare a activităților cu impact asupra mediului (de exemplu, sistemul de expertiză ecologică și evaluare a impactului asupra mediului nu corespunde standardelor UE; nu se implementează mecanismul de evaluare strategică de mediu; sistemul de autorizare nu prevede o abordare integrată asupra controlului poluării mediului; nu sînt aprobate standarde actualizate pentru emisii, deversări; cerințele pentru automonitorizare nu sînt incluse în autorizații și nu sînt implementate de întreprinderi);

2) sistemul de taxe de mediu și plăți pentru poluare nu este eficient și dezvoltat, plățile fiind prea mici în comparație cu daunele cauzate mediului înconjurător;

3) nu există mecanisme și instrumente economice de stimulare a poluatorilor de a întreprinde acțiuni de reducere a poluării;

4) sistemul de control ecologic, de penalizări și recuperare a prejudiciului cauzat mediului nu este eficient, plățile sînt prea mici, predespunîndu-i pe contravenienți mai degrabă să le plătească, decît să întreprindă măsuri de evitare a poluării, care sînt, de altfel, mult mai costisitoare.

22. Obiectivul specific 4: *Reducerea impactului negativ al activității economice asupra mediului și îmbunătățirea măsurilor de prevenire a poluării mediului.*

23. Direcțiile de acțiune:

1) *Reformarea și eficientizarea sistemului actual de expertiză ecologică, precum și evaluarea impactului activităților economice asupra mediului.* Prin aplicarea instrumentelor de evaluare de mediu, se vor identifica consecințele ecologice posibile la etapa de luare a deciziilor privind programele, planurile, activitățile preconizate (proiecte publice sau private) și la etapa de consultare a acestora cu publicul, în scopul minimalizării impactului negativ al activității umane asupra mediului.

Urmează a fi creat un mecanism de aplicare a 2 instrumente de evaluare de mediu: *evaluarea strategică de mediu* – un instrument nou de evaluare aplicată la etapa inițială a planificării activităților concrete, prin evaluarea documentelor

strategice de anteproiect, adică a documentelor de politici, și *evaluarea impactului asupra mediului*, aplicată la etapa evaluării activităților planificate.

Prin implementarea procesului de evaluare strategică de mediu se va asigura:

a) identificarea impactului activităților planificate în documentele de politici aflate în proces de elaborare asupra mediului;

b) integrarea considerentelor de mediu în procesul de adoptare a documentelor de politici;

c) diminuarea impactului negativ al măsurilor propuse în documentele de politici asupra mediului;

d) creșterea eficacității deciziilor luate, promovarea dezvoltării durabile și asigurarea securității ecologice;

e) participarea publicului în procesul de luare a deciziilor de mediu.

Evaluarea strategică de mediu se va efectua pentru documentele de politici elaborate în următoarele domenii: agricol, silvicultură, piscicol, energetic, industrial, construcție de vehicule, dezvoltare regională, gestionare a deșeurilor, gospodărirea apelor, alimentare cu apă și canalizare, telecomunicații, turism, urbanism și amenajare a teritoriului sau utilizare a terenurilor și ariilor speciale de conservare. Aceasta se va efectua de către inițiatorul documentului de politică, care va elabora un raport de mediu în acest sens. În rezultatul examinării documentului de politici și a raportului de mediu privind impactul acestuia asupra mediului, autoritatea centrală de mediu va elibera avizul de mediu, un document obligatoriu pentru promovarea și aprobarea proiectului. Pentru a reglementa toată procedura de evaluare strategică de mediu, va fi elaborată legislația necesară și mecanismul de implementare a acesteia.

Activitățile planificate (proiectele publice sau private) la nivel național și la nivel transfrontalier, cu un impact semnificativ asupra mediului prin natura, dimensiunea sau localizarea lor se vor supune procedurii de evaluare a impactului asupra mediului. Autoritatea centrală de mediu, în urma evaluării prealabile și în baza unor procedurii și criterii care vor fi stabilite printr-o lege specială, va determina activitățile sau obiectele ce urmează a fi supuse evaluării impactului asupra mediului. Inițiatorii activităților planificate vor prezenta autorității centrale de mediu documentația evaluării impactului asupra mediului, în baza căreia se va elibera acordul de mediu, obligatoriu pentru inițierea implementării activităților de proiectare.

Activitățile planificate fără un impact semnificativ asupra mediului vor fi supuse expertizei ecologice, în urma deciziei luate conform criteriilor prevăzute printr-o lege specială. În rezultatul examinării documentației de proiect prezentate pentru expertiză ecologică, se va elibera avizul respectiv, ce va conține decizia cu privire la acceptarea sau respingerea documentației.

2) *Simplificarea și eficientizarea procedurii de autorizare în domeniul mediului.* În contextul schimbărilor planificate în domeniul legislației de mediu vor fi întreprinse acțiuni de modificare a sistemului de autorizare a activităților cu impact/impact semnificativ asupra mediului, de stabilire a mecanismului de eliberare a autorizațiilor de mediu sau a autorizațiilor integrate de mediu. Acest lucru se face în scopul îmbunătățirii sistemului de autorizare a activităților și al simplificării procedurii de autorizare. Așadar, nu va mai exista sistemul de autorizare pentru fiecare activitate de manipulare a resurselor naturale (aer, apă, sol, deșeuri etc.) și se vor propune numai două tipuri de autorizații, eliberate în funcție de impactul

semnificativ asupra mediului. Astfel, pentru instalațiile industriale cu impact semnificativ asupra mediului se vor elibera autorizații integrate de mediu, iar pentru implementarea noului sistem de autorizare se va aplica mecanismul de evaluare a impactului asupra mediului.

3) *Îmbunătățirea și eficientizarea instrumentelor fiscale și economice în domeniul protecției mediului.* Reieșind din faptul că rolul sistemului actual de plăți pentru poluarea mediului este limitat în ceea ce privește generarea veniturilor pentru fondurile ecologice, este necesară o reformă cuprinzătoare a sistemului, care să includă:

a) revizuirea taxelor ecologice și a plăților pentru poluare, precum și stabilirea unui calendar credibil pentru majorarea treptată a acestora, stimulând în acest fel poluatorii să întreprindă acțiuni de reducere a poluării mediului;

b) crearea și punerea în aplicare a mecanismului de participare a Republicii Moldova în comerțul cu cote de diminuare a emisiilor în mediu, prin stabilirea limitelor și cotelor emisiilor în mediu și a modulului de vânzare a cotelor, a unor obligații privind diminuarea cantităților de emisii în mediu;

c) crearea și punerea în aplicare a mecanismului de asigurare de mediu, care va garanta protecția asigurată a vieții, sănătății și intereselor patrimoniale ale persoanelor fizice și juridice, în formă de compensare parțială sau deplină, în caz de poluare a mediului, de dezastre ecologice și calamități naturale, de accidente și catastrofe cu impact semnificativ asupra mediului. Asigurarea de mediu va fi obligatorie și benevolă. Se vor stabili criteriile pentru identificarea persoanelor fizice și juridice care vor fi supuse asigurării de mediu obligatorii, ținându-se cont de impactul semnificativ al activităților întreprinse asupra mediului;

d) crearea stimulentele eficiente pentru întreprinderi și agenți economici, prin oferirea subvențiilor, înlesnirilor fiscale, a altor scutiri și beneficii la aplicarea celor mai bune tehnologii disponibile a energiei alternative, la utilizarea resurselor reciclabile, la prelucrarea deșeurilor și la aplicarea altor măsuri eficiente privind protecția mediului;

e) crearea mecanismelor economice necesare la implementarea principiului de răspundere extinsă a producătorului, cum ar fi sistemul-depoziție, ce constă în fabricarea ambalajelor corespunzătoare unor reutilizări multiple, și garanția financiară, ce prevede transferarea de către producătorii de echipamente electrice și electronice și de substanțe chimice introduse pe piața națională la un cont special (de exemplu, contul Fondului Ecologic) a unei sume echivalente costului operațiunilor de colectare, reciclare, tratare, valorificare și eliminare a deșeurilor produse de acestea, iar în cazul în care producătorul realizează aceste activități, suma se restituie. De asemenea, urmează a fi introdus și mecanismul de creare a fondului propriu de operare pentru operatorii care gestionează depozite de deșuri, asigurându-se astfel mijloacele necesare pentru închiderea și monitorizarea postînchiderea a depozitului de deșuri.

4) În contextul acestor reforme fiscale de mediu, urmează a fi modificat și sistemul de fonduri ecologice, ținându-se cont de experiența și standardele internaționale în domeniu, cum ar fi achizițiile publice și transparența în luarea deciziilor. Este necesară o consolidare a Fondului Ecologic Național și a fondurilor ecologice locale, în rezultatul căreia să fie creat un singur fond de mediu, care să dețină statut de persoană juridică și să fie subordonat autorității centrale de mediu. De

asemenea, vor fi perfectate și îmbunătățite mecanismele de operare a acestui fond și de asigurare a transparenței decizionale în procesul de luare a deciziilor de finanțare.

5) *Eficiențizarea sistemului de control ecologic, de penalizare pentru contravențiile în domeniul mediului și de recuperare a prejudiciului cauzat mediului.* În primul rând, este necesar de a aduce sistemul de control ecologic în concordanță cu Legea nr. 131 din 8 iunie 2012 privind controlul de stat asupra activității de întreprinzător, care stabilește o singură instituție responsabilă de efectuarea controlului de stat. Astfel, urmează a fi operate modificările respective în cadrul normativ de mediu și consolidate toate funcțiile de control în domeniul protecției mediului în cadrul unui singur organ de control – Inspectoratul Ecologic de Stat. În rezultat, se vor consolida capacitățile tehnice și instituționale și managementul operațional al Inspectoratului Ecologic de Stat. De asemenea, vor fi întreprinse măsuri privind:

a) crearea unei baze de date a întreprinderilor și agenților economici care activează pe teritoriul Republicii Moldova;

b) stabilirea criteriilor de risc și de prioritizare a controalelor, reieșind din cele mai problematice zone geografice și întreprinderile cele mai poluante;

c) elaborarea și publicarea Planurilor de efectuare a controalelor în baza unor potențiale riscuri, precum și a Registrelor controalelor efectuate;

d) stabilirea unui set de indicatori prin care să poată fi evaluată eficacitatea aplicării legislației de mediu;

e) eficiențizarea sistemului de penalizare pentru contravențiile din domeniul mediului și de recuperare a prejudiciului cauzat mediului.

Secțiunea a 5-a

Sistemul de monitoring și control al calității mediului

24. Descrierea situației

Actualmente, procesul de monitorizare a calității mediului înconjurător este fragmentat, cu multe instituții implicate și cu un schimb de informații limitat între ele. Astfel, monitoringul calității apelor de suprafață și subterane, a aerului, a solului, a biodiversității și a radioactivității este asigurat de o serie de instituții din subordinea Ministerului Mediului: Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale, Agenția „Apele Moldovei”, Inspectoratul Ecologic de Stat ș.a.

Ministerul Sănătății are, de asemenea, unele responsabilități, stabilite în conformitate cu legislația sanitară, privind monitorizarea calității factorilor de mediu, în special ai celor ce țin de sănătatea umană: calitatea apei potabile, a apelor de suprafață, a aerului în zonele urbane.

Rețeaua de observații asupra calității mediului s-a extins în ultima perioadă, acoperind un teritoriu mai mare, mai multe componente de mediu și un număr sporit de compuși chimici. Cu toate acestea, capacitatea de monitorizare nu este încă suficientă pentru a face față condițiilor impuse de legislația națională și de obligațiile internaționale asumate.

1) *Calitatea apelor*. Monitoringul calității apelor de suprafață în Republica Moldova este efectuat de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat, printr-o rețea hidrologică staționară, alcătuită din 2 stații hidrologice, amplasate la Bălți și Dubăsari, și 46 de posturi hidrologice, din care 7 – pe râul Prut, 8 – pe râul Nistru și una pe Dunăre. Probele de calitate a apei sînt prelevate lunar pentru 49 de parametri hidrochimici și 7 parametrii hidrobiologici. Însă nu există acces public la baza de date.

Procesul de monitorizare a calității apelor pe râul Prut a fost îmbunătățit prin crearea unei rețele automate moderne de monitorizare, fiind instalate 11 stații hidrologice automatizate. Centrul Național de Sănătate Publică monitorizează calitatea apei în 11 corpuri de apă de suprafață, în 229 de puncte fixe, inclusiv în 37 de puncte de pe Nistru și Prut, care reprezintă surse de alimentare cu apă potabilă. Datele sînt colectate în format electronic, într-o bază de date disponibilă pe site-ul Centrului de Sănătate Publică. De asemenea, centrul monitorizează apele din locurile prevăzute pentru scaldat în timpul sezonului de îmbăiere (aproximativ patru luni/an). Monitorizarea parametrilor fizico-chimici ai apelor subterane de adîncime (interstratiale) este realizată de către Întreprinderea de Stat „Expediția Hidrogeologică din Moldova”, prin intermediul unei rețele de stat, constituită din 180 de sonde de observații ampalsate pe întreg teritoriul țării, care cuprind toate acviferele exploatate astăzi.

2) *Calitatea aerului*. Monitoringul calității aerului atmosferic este realizat de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat printr-o rețea reprezentată de 19 posturi staționare, amplasate în 5 centre industrializate ale Republicii Moldova (Chișinău – 6, Bălți – 2, Bender – 4, Tiraspol – 3, Rîbnița – 2), postul automat Mateuți și stația din orașul Leova. Observațiile se efectuează în conformitate cu prevederile Programului European de Monitorizare și Evaluare și cu prevederile Convenției privind poluarea transfrontalieră a aerului la distanțe lungi. Calitatea aerului în zonele urbane este monitorizată de către Ministerul Sănătății în raport cu 8 poluanți atmosferici. Datele colectate sînt stocate într-o bază de date specială, dar care nu este disponibilă uzului public. În țară există un singur agent economic – Fabrica de ciment „Lafarge” – care are un sistem de automonitorizare a calității aerului.

3) *Calitatea solurilor*. Monitorizarea calității solurilor este realizată în cadrul unei rețele naționale de observații, gestionată de Serviciul Hidrometeorologic de Stat, constituită în baza a 9 localități, unde se efectuează colectarea sumară a probelor de sol de pe 6257 ha teren agricol (primăvara înainte de semănatul culturilor agricole și toamna după colectarea recoltei) și analiza lor ulterioară după un șir de indicatori (metale grele, pesticide, bifenili policlorurați, hidrocarburi poliaromatice, produse petroliere, indici agrochimici etc.). De asemenea, sînt efectuate analize complexe de sedimente din râurile și lacurile de acumulare, de sol de pe traseele căilor ferate, din jurul depozitelor de pesticide și din parcurile și scuarurile municipiului Chișinău, pentru determinarea gradului de contaminare cu pesticide organoclorurate, bifenili policlorurați, hidrocarburi poliaromatice, metale grele, produse petroliere. Ministerul

Sănătății monitorizează calitatea solului în zonele de agrement din jurul așezărilor umane, școlilor și locurilor de joacă, precum și în zonele din jurul prizelor de apă potabilă. Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare supraveghează calitatea terenurilor agricole, în special reziduurile de pesticide, iar Agenția „Apele Moldovei” asigură monitorizarea terenurilor irigate. Cu toate că se întreprind măsuri în acest sens, sistemul de monitoring al calității solurilor este foarte slab, datele despre gradul fertilității solurilor în întreaga țară sînt foarte învechite.

4) *Monitoringul radioactivității mediului* este realizat, de asemenea, de către Serviciul Hidrometeorologic de Stat, în baza a 18 puncte de monitorizare amplasate pe teritoriul stațiilor meteorologice, unde se efectuează anual circa 10,6 mii de măsurători, și la postul automat din satul Mateuți, unde se efectuează în regim continuu circa 4150 de măsurători.

5) În ultima perioadă, în rezultatul investițiilor orientate spre dezvoltarea rețelei de monitoring asupra calității mediului în Republica Moldova, aceasta s-a extins, acoperind un teritoriu mai mare, mai multe componente naturale și un număr sporit de compuși chimici. Cu toate acestea, capacitatea de monitorizare nu este încă suficientă pentru a face față condițiilor impuse de legislația națională și de obligațiile internaționale asumate. Fenomene ca poluarea apelor subterane, poluarea difuză a apelor de suprafață sau poluarea de fond nu sînt suficient monitorizate. *Nu se realizează o monitorizare a zgomotului și vibrațiilor.*

6) O problemă majoră rămîne *lipsa unui sistem național de monitorizare a biodiversității*. Întrucît mai multe instituții gestionează acest domeniu (Agenția „Moldsilva” – pădurile, Academia de Științe a Moldovei – unele specii de animale și plante, starea habitatelor, a ariilor naturale protejate de stat), informațiile acumulate sînt limitate și sporadice, ceea ce creează o imagine fragmentară și incompletă asupra stării și conservării biodiversității în țară.

7) *Laboratoarele de analiză a calității mediului*. Actualmente, mai multe instituții publice sînt antrenate în procesul de analiză și monitorizare a calității factorilor de mediu. Astfel, Ministerului Mediului i se subordonează 3 structuri care efectuează investigații ale calității factorilor de mediu: Serviciul Hidrometeorologic de Stat, Inspectoratul Ecologic de Stat (cu 3 centre de investigații în orașele Chișinău, Bălți și Cahul) și Agenția pentru Geologie și Resurse Minerale (avînd în coordonare activitatea Expediției Hidrogeologice „EhGeoM”, care are laboratorul propriu de calitate a apelor subterane). Ministerul Sănătății gestionează cîteva laboratoare de calitate a mediului (aer, apă, sol) în toate raioanele țării, precum și în orașele Chișinău și Bălți. Activitățile laboratoarelor de calitate a mediului în unele cazuri se suprapun sau chiar se dublează, iar bazele de date deținute deseori nu se fac publice și nu se acumulează într-un sistem comun de date accesibile publicului interesat.

8) *Standardele de calitate a mediului*. Investigațiile de laborator se realizează în conformitate cu standardele naționale de calitate a mediului. În prezent sînt aplicate 15 standarde naționale pentru calitatea aerului și a solului și 57 de standarde pentru calitatea apei. Deși există unele progrese în procesul de armonizare a

standardelor naționale de calitate a mediului cu cele internaționale, în special cu standardele pentru apă (de suprafață, apă potabilă), care au fost stabilite odată cu adoptarea Legii apelor și aprobarea mecanismului de implementare a acestora, pentru unele componente de mediu continuă să fie utilizate standarde vechi. Nu sînt înregistrate progrese referitoare la standardele de calitate a aerului, dar proiectele internaționale implementate în ultimii ani sînt puternic axate pe revizuirea și armonizarea acestora. În rezultat, numărul parametrilor monitorizați a fost redus și, treptat, au fost introduși noi parametri, în conformitate cu cerințele UE și cu cele internaționale. Cu toate acestea, procesul de armonizare a standardelor de calitate pentru mediu necesită a fi continuat și intensificat.

25. Problemele evidențiate:

1) lipsa unui sistem integrat, complex și eficient de monitorizare a calității componentelor de mediu, care să concentreze toate datele privind calitatea factorilor de mediu, să asigure o consolidare a cooperării și schimbului de informații între diferiți actori instituționali;

2) lipsa unui program național de monitoring ecologic integrat;

3) lipsa acțiunilor de dezvoltare și aplicare a monitoringului ecologic la nivel regional și local (rezervațiile științifice și naturale, biodiversitatea, bazinele hidrografice mari și altele);

4) suprapunerea sau dublarea activităților laboratoarelor de calitate a mediului, bazele de date deținute deseori nu sînt accesibile publicului și nu se acumulează într-un sistem comun. De asemenea, este necesară o consolidare continuă a capacităților laboratoarelor de calitate a mediului în vederea asigurării analizei și monitorizării parametrilor nou-aprobați în procesul de armonizare a standardelor de calitate pentru mediu;

5) neacordarea standardelor de calitate a mediului la cele internaționale, inexistența unei liste aprobate a indicatorilor de mediu.

26. Obiectivul specific 5: *Crearea sistemului de monitoring integrat și de control al calității mediului.*

27. Direcțiile de acțiune:

1) *Elaborarea și aprobarea unui program național de monitoring ecologic integrat*, care să cuprindă acțiuni de extindere și dezvoltare a rețelei de observații asupra calității mediului, prin crearea de noi posturi, stații de monitoring al calității factorilor de mediu, să stabilească parametri măsurabili de calitate a mediului.

2) Dezvoltarea unui sistem eficient de monitorizare integrată a fenomenelor de poluare a apelor subterane, de poluare difuză a apelor de suprafață, de poluare a aerului, solului, a stării zonelor umede, a ariilor naturale protejate de stat și a biodiversității – *Sistemul de monitoring ecologic integrat*, care va asigura gestionarea datelor privind calitatea mediului sau pronosticarea pentru o durată mai lungă de timp. Implementarea sistemului de monitoring ecologic integrat, prin care se va supraveghea permanent starea mediului, a resurselor naturale și a impactului antropic, bazat pe parametri și indici cu acoperire spațială și temporală, și se va

asigura cadrul informațional necesar pentru elaborarea strategiei și tacticii de prevenire a consecințelor activității antropice și a calamităților naturale, de elaborare a prognozelor și exercitare a controlului operativ asupra eficienței măsurilor de redresare a situației ecologice. Bazele de date deținute în rezultatul activității acestui sistem vor fi publice și accesibile instituțiilor și publicului interesat.

3) *Modernizarea și dezvoltarea sistemului de monitoring integrat al apelor* prin dezvoltarea la nivelul tuturor bazinelor hidrografice a rețelelor de monitoring și punerea în funcțiune a acestora. Republica Moldova urmează să implementeze un sistem nou de indicatori privind calitatea apei, care include 5 clase specifice, pentru a monitoriza starea ecologică și calitatea apei.

4) *Dezvoltarea monitoringului calității solurilor, monitoringului biodiversității, ariilor naturale protejate de stat, zgomotului*, reieșind din lipsa acestuia în domeniile enumerate.

5) *Consolidarea capacităților instituționale de monitoring, cercetare și investigare în domeniul calității componentelor de mediu*. Vor fi achiziționate și puse în funcțiune laboratoare mobile pentru regiunile de dezvoltare a Republicii Moldova.

6) *Eficientizarea sistemului de laboratoare de mediu*. La momentul dat, există laboratoare de calitate a mediului gestionate de diferite instituții, în unele cazuri, activitatea acestora se suprapune sau chiar se dublează. De aceea, în procesul de eficientizare, se va propune crearea în cadrul Agenției de Mediu a unui centru de monitoring ecologic integrat și a unui laborator de referință de mediu, care să cuprindă un spectru larg de analize și investigații necesare tuturor instituțiilor implicate în proces (Ministerul Sănătății, Ministerul Agriculturii și Industriei Alimentare, Inspectoratul Ecologic de Stat, Serviciul Hidrometeorologic de Stat).

7) Revizuirea standardelor de calitate a mediului și armonizarea cu standardele internaționale de mediu.

8) Identificarea și aprobarea listei indicatorilor de mediu pe baza cărora se va monitoriza calitatea factorilor de mediu.

Rezultatele monitoringului și cercetărilor sînt foarte importante în procesul de elaborare a programelor de acțiuni privind redresarea și protecția componentelor de mediu, inclusiv al controlului asupra poluanților emiși/deversați în mediul natural.

Secțiunea a 6-a

Protecția și conservarea resurselor naturale

Obiectivul specific 6: *Asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor naturale.*

A. Gestionarea resurselor de apă, infrastructura de alimentare cu apă și sanitație

28. Descrierea situației:

1) *Resursele de apă* ale Republicii Moldova sînt reprezentate de 3 621 de râuri și râulețe cu o lungime de peste 16 mii km, de 4 126 de lacuri naturale și bazine

artificiale cu suprafața de 40 878 ha, amplasate și construite pe cursurile și în albiile acestora, ape subterane din peste 7 801 de fântâni arteziene și circa 166 542 de fântâni și izvoare cu alimentare din apele freactice.

Cele mai importante artere acvatice sînt Nistrul și Prutul, rîuri transfrontaliere, cu lungimea cursului de apă pe teritoriul Republicii Moldova de 660 km și, respectiv, 695 km, și cu suprafața totală a bazinelor de 19 070 km².

Această rețea de bazine acvatice asigură regularizarea și evacuarea scurgerii de suprafață, alimentarea cu apă potabilă și tehnică, utilizarea pentru irigație, navigație și în alte scopuri. Cea mai importantă sursă de alimentare cu apă o reprezintă apele de suprafață, în special din fluviul Nistru, care constituie circa 83%, din rîul Prut – 1,8% și din alte surse de apă de suprafață – 0,2%. Sursele de ape subterane captate din sondele arteziene, fântînile de mină și izvoare constituie circa 15% din necesarul de consum.

La momentul actual, în Republica Moldova se numără 170 de zăcăminte de ape minerale, din care circa jumătate, din diferite cauze (în special din cauza conținutului de fluor și hidrogen sulfurat care depășește limita maximă admisibilă de 10 și, respectiv, de 8 ori), nu se exploatează.

Volumul de apă disponibil în prezent în Moldova este de aproximativ 500 m³ pe cap de locuitor per an sau chiar mai puțin. Pragurile recomandate la nivel internațional definesc volumul de 1700 m³ pe cap de locuitor per an drept nivel sigur de disponibilitate a apei dulci regenerabile. Dacă volumul de apă disponibilă este mai mic de 1000 m³ pe cap de locuitor per an, lipsa apei poate împiedica dezvoltarea economică și poate afecta sănătatea și standardul de viață al populației.

2) *Gestionarea resurselor de apă* decurge încă defectuos și dezechilibrat, iar calitatea lor este slabă. Cauzele sînt diverse:

a) cadrul instituțional existent de gestiune și management al resurselor de apă nu asigură promovarea eficientă a politicii statului în acest domeniu, iar aceasta din urmă necesită a fi actualizată și ajustată la noile provocări în domeniu;

b) aspectele ce țin de proprietate, de drepturi și responsabilități nu sînt reglementate în mod integral, iar baza normativă privind gestiunea și protecția resurselor de apă, aprobată recent, în conformitate cu prevederile Legii apelor nr.272 din 23 decembrie 2011 și cu legislația Uniunii Europene, necesită a fi pusă în aplicare;

c) transmiterea în folosință a resurselor de apă, fără a stabili regulile de exploatare, fără a controla în modul convenit îndeplinirea lor, fără a garanta compensarea pagubelor duce, în final, la degradarea continuă atît a infrastructurii (a digurilor, barajelor, evacuatoarelor de apă, conductelor, instalațiilor etc.), cît și a resurselor de apă în întregime. Astfel, divizarea artificială a problemelor ce țin de folosirea resurselor de apă de suprafață și subterane, de protecția lor, de păstrarea ecosistemelor, de evaluarea impactului negativ asupra calității apei potabile și a sectorului de aprovizionare cu apă și sanitație ce afectează sănătatea omului are ca efect dispersarea funcțiilor, a drepturilor și responsabilităților între structurile statale, precum și planificarea izolată, nesistematizată și luarea de decizii (atît la nivelul ramurilor consumatoare de apă ale economiei, cît și la nivelul obiectivelor separate), care nu țin cont de principiile de gestiune a bazinelor hidrografice.

În conformitate cu Hotărîrea Guvernului nr. 775 din 4 octombrie 2013 „Cu privire la hotarele districtelor bazinelor și subbazinelor hidrografice și hărțile speciale

în care sînt determinate”, în scopul asigurării implementării mecanismului de gestionare a resurselor de apă pe principiul bazinier, au fost stabilite hotarele a două districte ale bazinelor hidrografice: Nistru (74% din populație locuiesc în acest district) și Dunărea–Prut și Marea Neagră (26 % din populație). În cadrul acestor districte se constată un șir de probleme ecologice acute, generate de poluarea apelor, de modificările regimului de scurgere, de diversitatea mare a activităților antropice, dar și unele fenomene naturale (inundații, secete, alunecări de teren etc.), cu implicații asupra stării mediului și modului de viață a populației:

a) starea ecologică și hidrologică precară din cadrul districtelor, îndeosebi a apei râurilor tributare, din cauza poluării atât din sursele punctiforme (evacuarea apelor insuficient epurate), cât și din surse difuze (gunoiști neautorizate, transporturi, agricultură și alte activități antropice);

b) diminuarea și deficitul resurselor de apă în anumite zone ale districtelor, îndeosebi în cursul de mijloc și inferior, dar și în întregul teritoriu al districtelor în anii secetoși;

c) poluarea accentuată chimică și microbiologică a apelor freatice – surse de ape potabile pentru majoritatea populației din localitățile rurale;

d) modificarea regimului hidrologic al râurilor (construcția lacurilor de acumulare, inclusiv a complexelor hidroenergetice cu probleme în regimul de exploatare a centralelor hidroelectrice (Novodnestrovsk și Dubăsari pe fluviul Nistru, Costești–Sîlnca pe râul Prut), cu influențe asupra stării habitatului (oscilații bruște a nivelului apei în aval de CHE Novodnestrovck, cu poluarea termică a apelor), care, în consecință, generează și alte probleme;

e) diminuarea diversității biologice și a resurselor hidrobiologice;

f) inundațiile catastrofale din cadrul districtelor – fenomen ce poate fi explicat prin modificările climatice, dar și prin creșterea presiunilor antropice asupra mediului (defrișările, agricultura excesivă, rectificarea cursurilor râurilor, a eroziunii accelerate și colmatarea albiilor minore ce contribuie la diminuarea volumului acestora și, ca urmare, la ieșirea apelor din albia minoră și inundarea albiei majore (luncii sau șesului).

Există și alte aspecte prioritare ce țin de problemele de monitoring, de utilizarea rațională a resurselor de apă, de infrastructura de protecție împotriva inundațiilor. Unele probleme au un aspect transfrontalier.

3) *Calitatea apelor* este influențată foarte mult de activitatea umană. Principalii indicatori specifici de poluare analizați de către Centrele de Investigații Ecologice sînt conținutul de amoniu, azotiți, azotați, consumul chimic și biologic de oxigen, materiile în suspensie. Concentrația poluanților în apele de suprafață variază în funcție de anotimp, cea mai înaltă fiind în perioada caldă a anului.

Starea și calitatea apelor fluviului Nistru și râului Prut, conform indicilor hidrochimici, corespund claselor a II-a (curată) și a III-a (moderat poluată) de calitate a apei. Apa acestor râuri este moderat poluată cu elemente biogene, precum azotul, fenolul, compușii cuprului, produsele petroliere.

Calitatea apei râurilor mici se caracterizează printr-un grad înalt de poluare cu ioni de amoniu, nitriți, compuși ai cuprului, produse petroliere, fenol, substanțe tensioactive, substanțe ce degradează biochimic (CBO₅), precum și printr-un nivel redus al conținutului de oxigen dizolvat în apă. Unele râuri, îndeosebi cele din partea

de sud a țării, traversează mase de rocă cu un nivel înalt de săruri, ceea ce nu permite utilizarea directă a apei nici măcar pentru irigație.

Doar 54% din izvoare și cișmele se încadrează în parametrii favorabili de calitate a apelor destinate alimentării cu apă potabilă. Insalubritatea localităților în lipsa unor sisteme de evacuare a deșeurilor și nerespectarea măsurilor elementare de protecție a surselor de apă reprezintă principalele cauze de înrăutățire a calității apei din circa 84,2% fântâni, folosite ca sursă de alimentare cu apă pentru circa 75% din populația rurală.

4) *Poluarea apelor de suprafață* este cauzată, în cele mai multe cazuri, de sectorul gospodăriei comunale (ape reziduale epurate insuficient, deversări ale apelor neepurate din sistemul comunal, managementul neadecvat al deșeurilor menajere solide), de sectorul agrar (dejecții animaliere acumulate, depozite de pesticide etc.) și de sectorul energetic, cum ar fi depozitele de produse petroliere, stațiile de alimentare cu petrol, alte surse de poluare continuă. Apele meteorice rezultate în urma precipitațiilor vin în contact cu terenul și, în procesul scurgerii, antrenează atât scurgerile de ape uzate, cât și deșeurile, îngrășămintele chimice, pesticidele, astfel că în momentul deversării în receptor acestea conțin un număr mare de poluanți. Un pericol iminent de poluare a apelor subterane îl prezintă sondele arteziene abandonate, care, de obicei, au coloana de tubaj deteriorată ori gura sondei deschisă, ceea ce facilitează amestecul apelor pluviale cu cele de adâncime și înrăutățirea calității straturilor acvifere.

5) *Infrastructura de alimentare cu apă și canalizare*. Sistemele de alimentare cu apă și canalizare au fost proiectate și constituite în alte condiții economice, astfel că acestea nu corespund actualelor posibilități financiar-economice de întreținere și exploatare normală a lor. Acestea continuă să se degradeze, cauzând totodată pierderi ale resurselor de apă și energetice.

Conform datelor din anul 2012, pe teritoriul țării există 828 de apeducte, din care 73 nu sînt funcționale. La aceste apeducte sînt conectate 378 de localități (38,7%), din care 76,7% reprezintă orașe și 36,2% – localități rurale. Numărul localităților dotate cu sisteme de alimentare cu apă se mărește anual. Acest lucru se datorează creșterii investițiilor în sectorul dat, care, pe parcursul ultimilor 5 ani au constituit circa 1,9 miliarde lei (32% din surse interne și 68% din investițiile donatorilor externi). Datorită acestor investiții au fost puse în funcțiune peste 180 de sisteme de alimentare cu apă.

Cea mai mare problemă în sectorul de alimentare cu apă și canalizare rămîne faptul că sistemele de alimentare cu apă nu sînt dotate cu sisteme de canalizare și epurare a apelor uzate. Din totalul de apeducte (828), doar 158 sînt dotate cu sisteme de canalizare (din care doar 110 funcționează) și 124 sînt dotate cu stații de epurare.

Rata de conectare a populației la sistemele centralizate de alimentare cu apă este de aproximativ 43%, excluzînd municipiul Chișinău, și numai 21,4% din populație beneficiază de sisteme centralizate de colectare a apelor uzate, dintre care numai 1,0% din localitățile rurale.

Din analiza cadrului instituțional reiese că instituțiile care activează în domeniul alimentării cu apă și canalizare sînt fragmentate, au un efectiv limitat pentru a asigura administrarea eficientă a problemelor curente ale sectorului și planificarea financiară a investițiilor pe termen mediu și lung. Din cauza

constrângerilor bugetare, finanțarea din fondurile publice este mică, iar atragerea capitalului privat devine o necesitate stringentă și poate fi realizată pe baza unor parteneriate de lungă durată între autoritățile publice locale și investitorii privați. Sînt necesare măsuri de îmbunătățire a performanțelor operaționale și financiare ale companiilor prestatoare de servicii de aprovizionare cu apă, pentru creșterea siguranței și calității serviciilor asigurate populației.

29. Problemele evidențiate în domeniul calității și gestionării resurselor de apă și a infrastructurii de alimentare cu apă și canalizare:

1) ineficiența politicilor sectoriale pentru supravegherea, gestionarea și protecția resurselor de apă;

2) asumarea unei responsabilități parțiale, insuficient definite sau atestarea unor suprapuneri ale atribuțiilor instituțiilor de coordonare existente la nivel național (Ministerul Mediului, Ministerul Sănătății, Ministerul Economiei, Ministerul Dezvoltării Regionale și Construcțiilor);

3) indisponibilitatea resurselor de apă, ce afectează capacitatea de dezvoltare economică a țării;

4) gestionarea defectuoasă, dezechilibrată și inadecvată a resurselor de apă;

5) degradarea continuă și poluarea resurselor de apă de suprafață (în special a râurilor mici) și subterane, cauzată de sistemele de sanitație individuale ale gospodăriilor casnice, deversările de apă uzată insuficient epurată sau neepurată, infiltrațiile provenite din sistemele de canalizare și zonele de depozitare inadecvată a deșeurilor solide, de activitățile agricole, de inundații;

6) calitatea proastă a apei potabile și a serviciilor prestate consumatorilor;

7) riscurile mari ce țin de dezastrele naturale (secete, inundații, uscări ale zonelor umede);

8) starea tehnică nesatisfăcătoare a infrastructurii de alimentare cu apă, de canalizare și de epurare a apelor uzate;

9) accesul redus al populației (în special al celei din mediul rural) la surse sigure de apă și sisteme de canalizare;

10) constrângerile bugetare, insuficiența investițiilor, lipsa interesului sectorului privat de a investi în dezvoltarea infrastructurii de aprovizionare cu apă și canalizare.

30. Obiectivul specific 6.1: *Îmbunătățirea calității a cel puțin 50% din apele de suprafață prin implementarea sistemului de management al bazinelor hidrografice.*

31. Direcțiile de acțiune:

1) *Realizarea politicii de gospodărire durabilă a apelor* prin asigurarea protecției cantitative și calitative a apelor, protecției împotriva acțiunilor distructive ale apelor, precum și valorificarea potențialului apelor în raport cu cerințele dezvoltării durabile a societății și în acord cu directivele europene în domeniu. Modul de gestionare a resurselor de apă în Republica Moldova nu este unul durabil și necesită a fi eficientizat și ajustat la cerințele UE. O etapă importantă în procesul de integrare a Republicii Moldova în Uniunea Europeană este cea de realizare a politicii

naționale în domeniul resurselor de apă și a prevederilor Directivei Cadru privind Apa 2000/60 UE. Așadar, apare necesitatea implementării unui sistem de gestionare integrată a resurselor de apă, după principiul de bazin hidrografic, luându-se în considerare și hidrologia bazinului respectiv. Urmează să fie efectuată analiza caracteristicilor bazinelor hidrografice Nistru și Dunărea–Prut și Marea Neagră, evaluarea presiunilor și a impactului antropic asupra acestora, identificarea și cartarea zonelor protejate limitrofe cursurilor de ape, analiza economică asupra utilizării apei și evaluarea nivelului actual pentru recuperarea costurilor acestor servicii. Rezultatele analizelor efectuate vor servi drept bază pentru elaborarea planurilor de gestionare a districtelor bazinelor hidrografice, care vor conține măsuri și acțiuni referitoare la:

- a) implementarea legislației în vigoare;
- b) îmbunătățirea și refacerea stării tuturor corpurilor de apă, menținerea stării bune a apelor de suprafață și subterane;
- c) identificarea presiunilor antropice importante asupra stării apelor de suprafață și subterane;
- d) valorificarea potențialului apelor în raport cu cerințele dezvoltării durabile a societății și aplicarea principiilor recuperării costurilor serviciilor de apă;
- e) implementarea cerințelor de calitate asupra resurselor de apă și protejarea surselor de apă utilizate pentru potabilizare;
- f) reducerea poluării cu substanțe prioritare și diminuarea poluării din surse punctiforme și din alte activități antropice semnificative;
- g) prevenirea sau reducerea impactului poluărilor accidentale.

2) *Dezvoltarea cooperării dintre autorități.* Realizarea cu succes a politicii de mediu în domeniul apei se bazează pe cooperarea autorităților la nivel local și central, precum și pe implicarea, consultarea și informarea publicului, inclusiv a utilizatorilor de apă. Prin elaborarea planurilor de gestionare a districtelor bazinelor hidrografice Nistru, Dunărea–Prut și Marea Neagră și a subbazinelor în conformitate cu prevederile Legii apelor nr. 272 din 23 decembrie 2011, deciziile urmează a fi luate cu referire la locul în care apa este utilizată sau poluată. Managementul integral al zonelor destinate protecției și autopurificării cursurilor și bazinelor de apă care se află în posesia, sfera de responsabilitate sau subordonarea diferitor instituții (de obicei, a autorităților silvice sau a autorităților publice locale) este, în mod special, important. O atenție deosebită se va acorda acțiunilor ce țin de responsabilitatea autorităților locale asociate într-un bazin hidrografic, într-o zonă umedă sau într-un sistem de management al apeductului și rețelei de canalizare regionalizat, precum și promovării parteneriatului public-privat în domeniul alimentării cu apă și canalizare, gestionării sistemelor de irigare etc.

3) *Asigurarea managementului riscului la inundații.* Pentru realizarea acestei direcții de acțiune urmează a fi elaborate planuri de management al riscurilor la inundații, hărți de risc la inundații, metodologii de evaluare a pagubelor produse de inundații ș.a. De asemenea, vor fi identificate pentru fiecare bazin hidrografic lucrările hidrotehnice necesare pentru reducerea riscurilor la inundații, aplicând principiile europene în domeniu. În vederea implementării Planurilor de management, se vor elabora proiecte pentru accesarea fondurilor necesare finanțării lucrărilor hidrotehnice.

32. Obiectivul specific 6.2: *Asigurarea accesului, pînă în anul 2023, a circa 80% din populație la sisteme și servicii sigure de alimentare cu apă și a circa 65 % la sisteme și servicii de canalizare.*

33. Direcțiile de acțiune:

1) *Descentralizarea serviciilor publice de alimentare cu apă și sanitație.* Responsabilitatea organizării și funcționării serviciilor publice de alimentare cu apă și sanitație revine autorităților locale. Sînt necesare măsuri de îmbunătățire a performanțelor operaționale și financiare ale companiilor prestatoare de servicii de alimentare cu apă și canalizare pentru a crește siguranța și calitatea serviciilor asigurate populației.

Calitatea serviciilor de alimentare cu apă și canalizare urmează a fi îmbunătățită în Republica Moldova prin aplicarea mecanismului de regionalizare a acestui serviciu, iar creșterea responsabilității autorităților locale pentru calitatea serviciilor prestate populației este un factor important în direcția dată.

La stabilirea tarifelor pentru utilizarea apei trebuie luat în considerare principiul recuperării costurilor serviciilor de utilizare a apei, costurile de mediu și resursele asociate deteriorării sau impactului negativ asupra mediului acvatic și principiul „poluatorul plătește”. În acest scop, va fi efectuată o analiză economică a serviciilor de gestionare a resurselor de apă, pe baza previziunilor pe termen lung cu privire la cererea și oferta de apă din districtul hidrografic.

2) *Extinderea sistemelor centralizate de alimentare cu apă și canalizare și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii.* Gradul redus de echipare tehnico-edilitară, precum și lipsa acestora în anumite zone reduce accesul populației la serviciile de alimentare cu apă și canalizare. Sînt necesare măsuri de extindere a sistemelor de alimentare cu apă și canalizare centralizate și creșterea gradului de acces al populației la aceste servicii, de aceea trebuie dezvoltate unele sisteme centralizate de aprovizionare cu apă din râurile Prut și Nistru, cu conectarea la acestea a localităților din apropiere. Inițial vor fi efectuate studii de fezabilitate pentru dezvoltarea unor sisteme, cum ar fi: apeductul Soroca–Bălți, cu conectarea orașelor Florești, Drochia, Rîșcani, Sîngerei, Telenești și a localităților rurale adiacente, apeductul Vadul lui Vodă–Chișină–Strășeni–Călărași, apeductul Prut–Leova–Basarabeasca–Cimișlia și Ceadâr-Lunga.

Pentru asigurarea construcției sistemelor de apeduct și canalizare, se vor elabora proiecte în scopul atragerii fondurilor de finanțare a lucrărilor.

3) *Promovarea principiilor economiei de piață și atragerea capitalului privat.* Serviciile publice de alimentare cu apă și canalizare au caracter de monopol, determinat de situația de clienți captivi a beneficiarilor racordați la sistemele centralizate. Pentru asigurarea concurenței, se vor iniția măsuri de punere în competiție a operatorilor de servicii, a capitalurilor de finanțare și a managementului în general.

Însă finanțarea din fondurile publice este mică, astfel că atragerea capitalului privat devine o necesitate stringentă și poate fi realizată pe baza unor parteneriate publice-private de lungă durată între autoritățile publice locale și investitorii privați.

Acest lucru va contribui la crearea locurilor noi de muncă și la dezvoltarea afacerilor. Pentru zonele urbane aceasta presupune promovarea unor servicii apă-canal la un nivel de tarifare care să acopere costurile de producție și distribuție a apei, permițând companiilor să funcționeze pe baza principiilor economice și să ofere servicii de o calitate mai bună, iar pentru zonele rurale – introducerea unui program intensiv de promovare și marketing social al valorilor legate de o infrastructură bună și de existența unor facilități adecvate de sanitație în obiectivele sociale.

Toate intrările financiare planificate din tarife, taxe și transferuri vor fi evaluate în raport cu costurile pentru fiecare etapă a proiectului, garantându-se astfel că fondurile și veniturile din tarife sînt disponibile pentru acoperirea serviciilor furnizate. Așadar, informațiile despre costurile pentru ciclul de viață trebuie să fie oferite sistematic de către companiile apă-canal pentru dezvoltarea monitorizării sectorului.

B. Calitatea și gestionarea resurselor de sol și resurselor minerale utile

34. Descrierea situației

Republica Moldova dispune de resurse de sol calitative care, în mare măsură, asigură activitatea economică a țării. Cernoziomurile, considerate soluri cu productivitate naturală înaltă, ocupă circa 70% din suprafața totală și 80% din suprafața terenurilor cu destinație agricolă. Cu toate acestea, starea de calitate a resurselor de sol este preponderent nefavorabilă, utilizarea lor rămîne neeficientă, deseori distructivă.

1) *Procesele de degradare a solurilor.* Solurile sînt supuse permanent unei degradări intensive, cauzate atît de factorii naturali, cît și de cei antropici, care, în final, condiționează reducerea productivității lor și progresarea deșertificării terenurilor agricole.

Factorii naturali care favorizează degradarea solurilor sînt ploile cu caracter torențial în perioada caldă a anului, relieful accidentat al terenurilor agricole (circa 80%), rocile parentale salinizate sau cu o textură nefavorabilă, nivelul și mineralizația apelor freatice etc.

Însă cel mai mare impact asupra calității solurilor, care favorizează activizarea și intensificarea proceselor de degradare, este provocat de factorul antropogen. Astfel, privatizarea terenurilor și parcelarea fondului funciar, nerespectarea asolamentelor agricole, neefectuarea măsurilor antierozionale, neimplementarea recomandărilor și bunelor practici de protecție și conservare a solurilor au complicat posibilitatea gestionării eficiente a resurselor de sol. Pe parcelele înguste privatizate, amplasate de-a lungul pantelor, prelucrarea solului se efectuează în aceeași direcție (din deal în vale), ceea ce accelerează eroziunea. Necontrolat, din propria inițiativă a deținătorilor de terenuri, deseori suprafețe considerabile din cele mai calitative soluri se exclud din circuitul agricol, rămîn nelucrate sau lăsate pîrloagă.

Nota medie de bonitate a solurilor pe țară constituie 63 de puncte. Aceasta se reduce anual, în funcție de activizarea proceselor de degradare: eroziuni, dehumificări, destructurări, compactări secundare, solonețizări și salinizări, înmlăștiniri etc. Pe parcursul ultimilor 30 de ani, suprafața solurilor erodate s-a majorat cu 223,8 mii ha, avansînd cu aproximativ 6,4 mii ha anual, și constituie la momentul dat circa 880 mii ha, ceea ce reprezintă 25,93% din suprafața totală a țării

sau 40% din fondul agricol. Nivelul cel mai înalt de erodare a terenurilor agricole este înregistrat în raioanele Călărași (56,1%), Cahul (44,4%), Hîncești (43,7%), Ungheni (43,4%), Nisporeni (43,4%). Pierderile anuale de sol fertil de pe terenurile agricole cauzate de eroziuni constituie, după unele estimări, 26 mil. tone, inclusiv humus – 700 mii tone, azot – 50 mii tone, fosfor – 34 mii tone, potasiu – 597 mii tone. În mod indirect, procesul respectiv are și alte consecințe: înnămolirea iazurilor și a altor bazine acvatice, poluarea solurilor, a apelor subterane cu produse de uz fitosanitar și fertilizanți, distrugerea căilor de comunicație, a construcțiilor hidrotehnice etc.

Diminuarea calității solurilor este condiționată, în primul rând, de procesele de dehumificare. În solurile arabile valorificate, din cauza reducerii materiei organice și încorporării în sol a îngrășămintelor, conținutul de humus scade anual cu circa 10 tone la hectar.

O daună importantă adusă resurselor funciare este cauzată și de alunecările de teren. Suprafața lor, conform cadastrului funciar, la 1 ianuarie 2012 constituia 21,57 mii ha.

Cele mai mari suprafețe afectate de alunecări se atestă în raioanele Nisporeni (2956 ha), Călărași (2147 ha), Ungheni (2065 ha), Hîncești (1165 ha), Strășeni (697 ha) și Telenești (538 ha).

Alunecările de teren afectează casele de locuit, drumurile, construcțiile hidrotehnice etc. Actualmente, 80% din terenurile afectate de alunecările de teren sînt scoase din circuit și atribuite fondului de rezervă, înregistrate ca „terenuri destinate împăduririi”.

Distrugerea solului are loc și prin diverse lucrări de excavare, în cazul exploatărilor miniere la zi, care condiționează creșterea suprafețelor de soluri neproductive.

Conform cadastrului funciar, în anul 1991, suprafața perdelelor forestiere de protecție a terenurilor agricole constituia 31 mii ha, iar în anul 2012 – 30,8 mii ha. Oficial, aceasta s-a micșorat cu 200 ha, ceea ce nu corespunde realității, deoarece pe parcursul anilor 1991-2012 au fost distruse circa 3 mii ha plantații forestiere de protecție a terenurilor agricole. În prezent, acoperirea landșafturilor agricole cu fișii forestiere de protecție este, practic, de 2 ori mai mică decît necesarul de 58 mii hectare. Astfel, pentru îmbunătățirea situației ecologice în cadrul fondului funciar, este necesar de a forma pe terenurile cu destinație agricolă o carcasă forestieră (verde) de protecție cu diferite funcții.

2) *Poluarea solurilor.* În ultimele decenii, poluarea de fond a solurilor a devenit mai puțin actuală datorită reducerii considerabile a principalelor surse de poluare difuză. S-au redus semnificativ cantitățile de fertilizanți și pesticide aplicate în agricultură, nu mai este actuală problema poluării cu nitrați și metale grele (zinc, nichel și plumb mobil). Mai persistă, la nivel local, poluarea solurilor cu cupru mobil, rezultat al utilizării nereglementate a zamei bordoleze și a altor preparate ce conțin cupru.

Tot mai acută devine problema poluării locale a solurilor cu deșeuri și substanțe nocive. În jurul localităților se transportă și se depozitează haotic deșeuri de diferite categorii și proveniență. În afară de deșeurile depozitate în locurile autorizate și spontane (rampele, platformele și poligoanele), cantități semnificative de deșeuri, preponderent solide, sînt transportate (aruncate) în râpi, în fișiile forestiere, în canale

și rîulețe, pe marginea drumurilor, pe terenurile deteriorate etc. Aceste deșeuri poluează, în primul rînd, solul.

Rămîne actuală poluarea locală a solurilor cu pesticide, cu poluanți organici persistenți, mai ales din jurul fostelor și actualelor depozite de chimicale agricole (îngrășăminte minerale, pesticide etc.) și a stațiunilor de pregătire a soluțiilor de protecție a plantelor. Odată cu scurgerile de suprafață, acești poluanți se acumulează în sol și în aluviunile corpurilor de apă. De asemenea, materialele de construcție parvenite din demolarea depozitelor vechi sînt factori importanți de poluare a solurilor în locurile de folosire a acestora.

În perioada anilor 2008-2010, la nivel național, a fost realizată inventarierea și cartografierea zonelor contaminate cu poluanți organici persistenți. S-au identificat în total 1 588 de locații contaminate, care includ 2 326 de obiecte ale infrastructurii de chimizare a agriculturii: depozite, stații de pregătire a soluțiilor, terenuri pentru elicoptere, rezervoare de evaporare, precum și locuri de înhumare ilicită a pesticidelor.

Poluarea solurilor cu produse petroliere se înregistrează pe întreg teritoriul țării, sursele principale fiind depozitele și stațiile de alimentare cu carburanți, spălătoriile și stațiile de deservire, precum și poluările accidentale.

Pe alocuri, în solurile din preajma instalațiilor electroenergetice se depistează poluarea intensă cu bifenili policlorurați, cu depășirea concentrațiilor maxime admisibile de zeci și sute de ori.

3) *Utilizarea resurselor minerale utile.* În balanța de stat a rezervelor de substanțe minerale utile sînt recunoscute și luate la evidență 414 zăcăminte de substanțe minerale utile, din care: 147 sînt exploatare, 32 – pregătite pentru exploatare, 218 – de rezervă și numai 20 nu se prevăd pentru valorificare. În ultima perioadă se atestă o creștere a volumului extragerilor de substanțe minerale solide utile, care numai în anii 2009-2012 au însumat 5 milioane de tone. Mineralele subterane cel mai frecvent utilizate sînt rocile carbonatate, silicioase, argiloase, nisipurile și pietrișurile, iar mai puțin utilizate – rocile caustobiolite (petrolul, gazele, cărbunele brun), deoarece cantitățile acestora sînt neînsemnate, înregistrîndu-se doar la Văleni, Victorovca, Vlădiceni.

Imperfecțiunea cadrului legislativ-normativ, precum și lipsa unor strategii și planuri de acțiuni de dezvoltare durabilă a resurselor naturale au dus la gestionarea ineficientă a resurselor naturale subterane atît la nivelul autorităților administrației publice centrale, cît și locale, la exploatarea necontrolată a resurselor naturale subterane, la neexercitarea funcțiilor de control în domeniu, la degradarea solurilor în zonele de extragere minieră. Ca urmare a dezvoltării rapide a sectorului industrial, sînt solicitate tot mai mult materialele de construcție și, implicit, crește cererea de materie primă minerală pentru producerea acestora. Faptul că resursele minerale utile ale țării sînt valorificate tot mai intens impune efectuarea controalelor asupra folosirii raționale a subsolului și protecției acestuia, sub aspectul respectării de către beneficiari a legislației ce reglementează relațiile privind folosirea și protecția subsolului, precum și al respectării documentației tehnice (tehnologice) de proiect, pentru a preveni prejudicierea mediului înconjurător și apariția unor pericole directe pentru viața și sănătatea populației care locuiește și activează în zona de influență a lucrărilor legate de folosirea subsolului.

35. Probleme evidențiate:

1) gestionarea defectuoasă, dezechilibrată și inadecvată a resurselor de sol (caracterizată prin lipsa asolamentelor agricole și a măsurilor antierozionale, neglijarea bunelor practici de conservare a solurilor, parcelarea în masă a terenurilor) și a resurselor minerale utile;

2) poluarea resurselor de sol cauzată de deșeuri și substanțe chimice periculoase, de utilizarea nerațională a fertilizanților și pesticidelor (1588 de locații contaminate cu poluanți organici persistenți);

3) activizarea continuă a proceselor de degradare a solurilor (40% din terenurile agricole ce constituie 880 mii ha sînt terenuri degradate, 21,57 mii ha de terenuri sînt supuse alunecărilor de teren);

4) distrugerea a 3 mii ha din carcasa forestieră de protecție a solurilor și lipsa acestuia pe cel puțin 50% din terenurile agricole;

5) gestionarea inefficientă a resurselor naturale subterane.

36. Obiectivul specific 6.3: *Îmbunătățirea calității solurilor și reconstrucția ecologică a terenurilor degradate, afectate de alunecări și a fișiiilor de protecție a terenurilor agricole în proporție de 100 %, precum și gestionarea durabilă și protecția resurselor minerale utile.*

37. Direcțiile de acțiune

Resursele funciare necesită o gestionare adecvată, bine argumentată, orientată spre utilizarea eficientă și protejarea solurilor ca obiect natural polifuncțional și ca mijloc important de producție în agricultură, care nu poate fi multiplicat.

Direcțiile principale de acțiune în domeniul utilizării raționale și protecției resurselor de sol sînt orientate spre crearea sistemului instituțional necesar în acest domeniu; combaterea degradării solurilor și diminuarea impactului deșertificării; reconstrucția ecologică a terenurilor degradate și afectate de alunecările de teren; crearea unei carcase durabile de protecție forestieră a terenurilor agricole; remedierea terenurilor afectate de poluanți organici persistenți și de exploatarea resurselor minerale utile.

1) Pentru *combaterea degradării solurilor* și diminuarea impactului deșertificării, sînt necesare elaborarea și implementarea sistemelor de măsuri regionale complexe, adaptate la specificul condițiilor naturale ale fiecărei regiuni, bazate pe conceptul tehnologiilor resurso-productive. Astfel, vor fi promovate sistemele de lucrare minimă și lucrările care asigură menținerea resturilor vegetale la suprafața terenului pentru acumularea și conservarea apei în sol, reducerea eroziunii prin apă și vînt, precum și economisirea carburanților. De asemenea, se vor propune pentru cultivare sortimente de culturi cu perioada de vegetație mai scurtă, tolerante la secetă și arșiță. Prin rotația culturilor și organizarea asolamentelor, se va urmări asigurarea acumulării și conservării apei în sol, ameliorarea însușirilor fizice, chimice și biologice ale solului, evitarea dezvoltării agenților patogeni, dăunătorilor și a buruienilor. Fertilitatea solului urmează a fi ameliorată preponderent prin fertilizarea organică cu gunoi de grajd sau resturi organice compostate, cu îngrășăminte verzi (amestecuri de ierburi anuale leguminoase și graminee a căror masă verde recoltată se va încorpora în sol) și cu culturi leguminoase anuale și perene, precum și prin aplicarea unor cantități minime necesare de îngrășăminte chimice.

Sistemul de agricultură se va baza pe principii pedoecologice antierozionale. Organizarea terenurilor agricole trebuie să permită asigurarea protecției efective a solurilor, acțiune greu de realizat în condițiile fragmentării și parcelării fondului funciar. Din aceste considerente se va promova politica „consolidării” terenurilor agricole parcelate, care rezidă în crearea posibilităților de organizare antierozională, de implementare a asolamentelor și a sistemelor regionale de utilizare eficientă și protejare a solurilor. Consolidarea poate fi efectuată și în condițiile privatizării – cotele valorice și parcelele private pot fi incluse într-un masiv organizat pe principii antierozionale, deținătorii obligându-se să respecte regulile comune de utilizare a terenului și tehnologiile de protecție a solurilor. Va fi elaborat un sistem de subvenții și subsidii care să contribuie la utilizarea rațională și protecția resurselor de sol, vor fi promovate și încurajate irigațiile sub o largă gamă de tipuri de management al fermelor agricole în zonele viabile.

2) *Reconstrucția ecologică a terenurilor degradate și afectate de alunecări de teren.* Urmează a fi elaborat un program de măsuri complementare și compensatorii de curățare, refacere și/sau reconstrucție ecologică a solurilor degradate, în scopul aducerii acestora cât mai aproape de starea naturală, prin eliminarea oricărui risc semnificativ de impact asupra acestora. Cauza principală a eroziunii și alunecărilor de teren constă în lipsa vegetației care asigură stabilitatea solului. Astfel, solurile puțin productive și erodate vor fi excluse din fondul arabil și vor fi transferate într-un fond special de „revendicare”, pentru a fi supuse reconstrucției ecologice. În rezultat, starea și calitatea celor 880 mii ha de terenuri erodate și a 21,57 mii ha de terenuri supuse alunecărilor va fi ameliorată.

3) *Crearea carcusei naturale de conservare a solurilor.* Fișii forestiere de pe terenurile agricole îndeplinesc funcții sanitaro-igienice, de protecție a solurilor, de reglare a regimului hidrologic al teritoriilor, de protecție a apelor etc. Pentru îmbunătățirea situației ecologice a fondului funciar, pe terenurile cu destinație agricolă trebuie create carcuse forestiere (verde) de protecție a acestora. Necesitatea de a planta fișii forestiere pe terenurile agricole este de 3,5%, ceea ce constituie 58 mii ha. Suprafața perdelelor forestiere constituie astăzi 30,8 mii ha, din care 3 mii ha au fost distruse în ultimii zece ani. Deci, reieșind din aceste cifre, prin lucrările de plantare, regenerare și reconstrucție ecologică urmează să fie create circa 28-30 mii ha de fișii forestiere de protecție a terenurilor agricole și reabilite 3 mii ha de fișii distruse.

4) *Remedierea terenurilor contaminate cu poluanți organici persistenti și cu alte substanțe chimice periculoase.* Vor fi consolidate eforturile de atragere a investițiilor necesare pentru continuarea activităților de identificare a terenurilor contaminate cu poluanți, efectuarea măsurilor de remediere a celor 1588 de locații contaminate, evidențiate în rezultatul inventarierii, cu reintroducerea acestora în circuitul economic, precum și prevenirea noilor acumulări de pesticide, de alte substanțe și produse chimice periculoase și a răspândirii acestora pe teritoriul țării.

5) *Asigurarea utilizării raționale, protecției și conservării resurselor minerale utile.* Măsurile de utilizare rațională a resurselor minerale utile vor fi orientate spre:

- a) asigurarea economiei naționale cu materie primă autohtonă;
- b) utilizarea rațională a resurselor minerale existente, extinderea domeniilor de utilizare a lor în economia națională;

c) prevenirea impactului negativ al activității de explorare, exploatare a resurselor minerale asupra mediului și populației.

În vederea realizării direcțiilor stabilite sînt necesare efectuarea cercetărilor științifice ale subsolului pentru descoperirea noilor zăcăminte și dezvoltarea continuă a bazei de materie primă. Rezultatele studiilor geologice, hidrogeologice vor reprezenta în continuare temeiul pentru dezvoltarea potențialului de resurse minerale ale Republicii Moldova, evidențierea particularităților regionale, prognozării consecințelor negative ale proceselor geologice.

De asemenea, este strict necesară dezvoltarea, perfecționarea și ajustarea la rigorile UE a bazei legislative și normative în scopul utilizării raționale a resurselor minerale existente și al prevenirii impactului negativ al activității de exploatare asupra mediului și populației. Astfel, sarcina prioritară va fi direcționată spre elaborarea unei strategii de explorare și exploatare a resurselor minerale ale Republicii Moldova, îmbunătățirea Codului subsolului, precum și elaborarea cadrului normativ de punere în aplicare a acestuia, axat pe cercetarea eșalonată a zăcămintelor, clasificarea și omologarea rezervelor de substanțe minerale utile, modul de valorificare, regimul de evidență/înregistrare a activităților miniere, de raportare anuală a agenților economici, beneficiari de subsol (în total cca 30 de regulamente, instrucțiuni, reguli, îndrumări metodice etc.).

Totodată, trebuie analizată oportunitatea de a revedea sfera de competență și reorganizare structurală a instituțiilor care asigură gestionarea resurselor minerale pentru a crea un sistem efectiv și transparent de monitoring. În special, sînt necesare consolidarea structurilor și unificarea politicii în domeniul geologiei (prospecțiunile geologice, geologia tehnică, cadastrul explorărilor geologice, monitorizarea proceselor geologice periculoase, proiectarea excavațiilor de zăcăminte naturale), perfecționarea mecanismelor administrative și economice de gestiune a lor, elaborarea mecanismelor de stimulare a investițiilor în domeniu.

De asemenea, va fi efectuată o cartare geologică a teritoriului Republicii Moldova la scara 1:50000 și creată o bază electronică de date geologice.

C. Starea resurselor biologice și modul de gestionare a acestora

38. Descrierea situației

Resursele biologice ale Republicii Moldova sînt constituite dintr-o varietate specifică de plante, animale, ciuperci și microorganisme a căror valoare este indiscutabilă pentru orice ecosistem terestru, acvatic sau aerian. Diversitatea speciilor este determinată, în primul rînd, de poziția geografică a țării, condițiile climatice, paleogeografice, de schimbul de biotă cu regiunile vecine și, nu în ultimul rînd, de impactul antropic.

1) Flora Republicii Moldova este relativ bogată și include 5 568 de specii de plante. În funcție de bogăția floristică, ecosistemele formează următorul șir: forestiere (circa 850 de specii), de luncă (circa 650 de specii), de stepă (circa 600 de specii), petrofite (circa 250 de specii), acvatice și palustre (circa 160 de specii).

a) *Resursele forestiere* reprezintă resurse naturale strategice importante și sînt constituite din resursele fondului forestier și ale vegetației forestiere de pe terenurile din afara acestuia. Pădurile au un rol deosebit în menținerea echilibrului ecologic, în

combaterea deșertificării și degradării terenurilor și a solurilor, în conservarea biodiversității, protecția peisajului, a apelor și a bazinelor hidrografice, în securitatea alimentară și energetică, în atenuarea impactului schimbărilor climatice, și nu în ultimul rând, în prevenirea și reducerea riscului de dezastre naturale.

La 1 ianuarie 2012, în Republica Moldova, suprafața acoperită cu vegetație forestieră constituia 462,7 mii ha sau 13,7% din suprafața țării, fondul forestier ocupînd o suprafață de 419,5 mii ha, inclusiv pădurile – 375,3 mii ha, vegetația forestieră din afara fondului forestier – 51,9 mii ha. Majoritatea terenurilor fondului forestier se află în proprietatea publică a statului (86,3%), restul fiind deținute de primărie (13,1%) și doar 0,6% de proprietari privați. Pădurile seculare ocupă o suprafață de circa 6000 ha, ceea ce constituie 1,6% din fondul forestier. Gradul de împădurire a teritoriului constituie 11,1%, fiind mult sub media europeană (circa 30%).

Cu toate că în ultimii 50 de ani se observă o tendință de creștere a procentului de împădurire, exprimată prin împădurirea terenurilor degradate și impracticabile pentru agricultură (figura 1), ritmul de acoperire a suprafețelor cu păduri este destul de lent, iar cota speciilor autohtone – redusă.

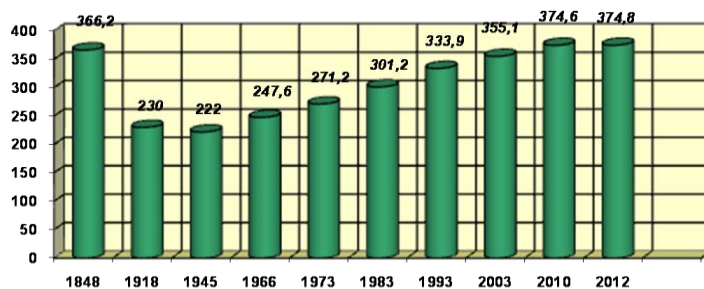

Figura 1. Evoluția suprafețelor acoperite cu păduri în Republica Moldova, mii ha

Cele mai mari probleme identificate în sectorul dat se referă la gestionarea neadecvată a fondului forestier, la potențialul bioproductiv redus, la paza și protecția insuficientă. Un aspect important în procesul de asigurare a capacităților productive ale pădurilor îl constituie asigurarea pazei și integrității acestora. Activitățile întreprinse de autoritățile abilitate sînt încă insuficiente pentru a stopa pierderile considerabile cauzate pădurilor prin tăierile ilicite, pășunatul animalelor etc. Conform evidențelor oficiale, doar pe parcursul ultimilor 5 ani, tăierile ilicite au însumat circa 40 mii m³ (circa 65% sînt concentrate în pădurile administrate de primărie și 35% – de Agenția „Moldsilva”). Unele studii estimează tăieri ilicite în volum de circa 400-600 mii m³ anual.

b) *Spațiile verzi* din localitățile urbane și rurale folosite de populație pentru recreere constituie 21 553,56 ha, incluzînd: de folosință generală – 6 790,56 ha, cu acces limitat – 3 166,29 ha, cu profil specializat – 106,17 ha, cu funcții utilitare – 9805,7 ha, zonă turistică – 36,43 ha. Astăzi are loc reducerea masivă a spațiilor verzi, din cauza convertirii acestora în suprafețe ocupate de construcții. Suprafețe impunătoare de spații verzi de pe teritoriul Republicii Moldova se vînd sau se dau în arendă. În ultimul timp s-au degradat mai multe spații verzi din preajma bazinelor de ape, a scuarurilor dintre cartiere, a parcurilor din municipii. Pe lîngă micșorarea

teritoriului acoperit cu vegetație, poluarea spațiilor verzi reprezintă o altă problemă de mediu gravă. Restrîngerea spațiilor verzi sporește riscurile ecologice urbane, avînd un impact negativ imediat asupra viabilității și durabilității acestora, asupra calității vieții și stării de sănătate a populației.

c) *Pășunile* care actualmente se află în proprietatea autorităților locale sînt lipsite total de un sistem de management, sînt supraîncărcate și se degradează; în general, numai 5% din acestea își mențin valoarea biologică înaltă, iar aproximativ 70% și-au pierdut capacitatea de autorecuperare. Îmbunătățirea gestionării lor ar putea aduce beneficii atît economice, cît și ecologice.

Ecosistemele naturale s-au degradat și au fost dezmembrate în urma activităților agricole intense, dar continuitatea lor trebuie restabilită. Se impune îmbunătățirea protecției biodiversității și dezvoltarea Rețelei Ecologice Naționale.

2) *Fauna*. După numărul de specii de animale care populează teritoriul țării, Moldova este plasată printre statele cu o faună relativ bogată. Fauna vertebratelor include: 70 de specii de mamifere, 281 de specii de păsări, 14 specii de reptile, 14 specii de amfibieni și 41 de specii de pești. Fauna nevertebratelor este destul de bogată – aproximativ 15 000 de specii, din care numai 13 000 sînt specii de insecte.

Valorificarea și exploatarea intensă a ecosistemelor silvice, acvaticice, de stepă, de luncă și stîncării a pus în primejdie diversitatea lumii animale, cauzînd deteriorarea lanțurilor trofice ale lumii vii. Procesul de degradare a ecosistemelor naturale și antropizate are o influență semnificativă asupra bogăției lumii animale. Ecosistemele forestiere oferă animalelor condiții de viață mai variate, însă fragmentarea esențială a pădurilor reduce posibilitatea de schimb populațional al acestora. Concomitent cu reducerea suprafețelor de păduri și intensificarea pășunatului excesiv al ecosistemelor de stepă și luncă, unele specii de mamifere rozătoare au devenit vulnerabile și rare. Declinul rozătoarelor, verigă însemnată al lanțului trofic, a cauzat, la rîndul său, reducerea și chiar dispariția unor specii de mamifere carnivore, iar 6 specii (din cele 14 existente) fiind incluse deja în Cartea Roșie a Moldovei.

Analizînd starea ecologică a celor 14 specii de amfibieni, constatăm că în urma poluării lacurilor de reproducere a amfibienilor, a lucrărilor de drenare și desecare a habitatelor acvaticice, a fragmentării și/sau distrugerii parțiale sau totale a habitatelor terestre, acestea, în ultimii ani, și-au redus efectivul populațional de 2,5-3 ori. Această situație se atestă în zona orașelor mari și a agrocenozelor din centrul și nordul țării.

Speciile de animale de vînătoare se află într-un declin dramatic, cauzat de braconajul excesiv, numărul mare de răpitori (șacali și vulpi) și de lipsa unei gestionări efective a gospodăriei cinegetice.

Astfel, reieșind din cele menționate, Cartea Roșie a Republicii Moldova se completează permanent cu specii noi aflate în pericol de dispariție și care trebuie luate sub protecția statului. Dacă prima ediție a Cărții Roșii (1978) includea 29 de specii de animale și 26 de specii de plante, atunci ediția a doua (2001) cuprinde 126 de specii de plante și 116 de specii de animale, iar ediția a 3-a, care urmează a fi editată, va cuprinde cel puțin 213 specii de animale și mai mult de 126 specii de plante.

3) *Ariile naturale protejate de stat*. Suprafața ariilor naturale protejate de stat din Republica Moldova constituie 189,4 mii ha, adică 5,5% din suprafața țării și este cu mult mai mică decât în majoritatea țărilor europene.

În conformitate cu Legea nr. 1538-XIII din 25 februarie 1998 privind fondul ariilor naturale protejate de stat, există 12 categorii de arii naturale protejate de stat, printre care rezervații științifice, naturale, peisajere, ale biosferei, parcuri naționale, monumente ale naturii, grădini dendrologice, zoologice, zone umede ș.a.

Analiza structurii funcționale a ariilor naturale protejate de stat indică faptul că nucleul acestor arii îl constituie rezervațiile peisagistice și cele științifice. Majoritatea ariilor naturale protejate de stat sînt amplasate în sectorul silvic, ceea ce reprezintă 15,3% din suprafața fondului forestier și circa 17% din suprafața acoperită cu păduri.

Ponderea relativ redusă a ariilor naturale protejate de stat nu asigură o conservare efectivă a diversității biologice, conform cerințelor convențiilor internaționale din domeniu. Din punct de vedere științific, extinderea la scară națională a rețelei de arii naturale protejate pînă la 10% din teritoriu poate asigura protecția a circa 50% din totalul de specii care reflectă diversitatea biologică a ecosistemelor naturale. Situația se agravează din cauză că nu se respectă regimul de protecție în majoritatea ariilor naturale protejate de stat și că există lacune în cadrul instituțional (lipsa unităților de administrare a ariilor protejate, a planurilor de management, a planurilor de monitoring, calificarea insuficientă a cadrelor și responsabilitatea redusă a autorităților locale). Importanța ariilor protejate este determinată de starea asociațiilor de plante și animale, de particularitățile landşaftului, substratului etc., de aceea este necesară evaluarea periodică a stării lor prin derularea permanentă a cercetărilor științifice privind reevaluarea obiectelor protejate de stat.

O altă problemă în domeniu este că rețeaua de arii naturale protejate de stat nu corespunde totalmente criteriilor Uniunii Internaționale de Conservare a Naturii și cerințelor Convenției cu privire la Diversitatea Biologică și necesită a fi ajustată la prevederile acestora.

4) *Zonele umede*. În Republica Moldova există trei arii naturale protejate cu statut de zonă umedă de importanță internațională, cu o suprafață totală de 94,7 mii ha, unde este concentrată cea mai mare diversitate de faună și care au ca obiectiv protecția și conservarea habitatelor naturale și a păsărilor migratoare atît la nivel național, cît și la nivel european (zona „Lacurile Prutului de Jos”, zona „Nistru Inferior” și zona „Unguri–Holoșnița”).

Importanța naturală, economică sau culturală a acestor arii este puțin cunoscută. Zonele umede sînt utilizate în scopuri economice, pentru irigație, pescuit, pășunat, vînat sau recreere, fiind transformate sau complet distruse, cauzînd un impact negativ major asupra mediului. Terenurile din zonele umede de importanță internațională sînt gestionate de către diferiți deținători, inclusiv de către Agenția „Apele Moldovei”, Agenția „Moldsilva”, autoritățile administrației publice locale și alți proprietari. Din cauza gestionării ineficiente a acestor zone, există circa 150 mii ha de zone umede și de luncă care necesită o restabilire și reconstrucție ecologică în vederea valorificării în scopuri economice.

Managementul zonelor umede de importanță internațională trebuie să fie reglementat de anumite planuri de management. Pînă în prezent, au fost elaborate

proiectele planurilor de management pentru două zone Ramsar, cu pregătirea actelor necesare pentru transformarea uneia în parc național. Cu toate acestea, este necesară îmbunătățirea politicii de management în domeniul dat la toate nivelurile, elaborarea documentelor relevante și regulamentelor pentru zonele umede de importanță internațională. Totodată, o parte din acestea sînt recunoscute ca zone-nucleu ale Rețelei Ecologice Naționale, însă nu există o listă autorizată a zonelor umede de importanță națională și criteriile cu referire la ele oficial aprobate.

39. Problemele evidențiate în ceea ce privește gestionarea, protecția și conservarea resurselor naturale:

1) valorificarea și exploatarea ilegală și irațională a biodiversității (tăierile ilicite, vînătoarea, pescuitul, braconajul cinegetic și piscicol, pășunatul ilegal și neorganizat, comercializarea ilicită a produselor naturii);

2) intensificarea proceselor de pierdere a biodiversității, creșterea evidentă a numărului speciilor critic periclitare, care necesită a fi protejate în context național;

3) lipsa Rețelei Ecologice Naționale și fragmentarea ecosistemelor naturale și a habitatelor multor specii care produce restrîngerea căilor de migrație a speciilor de animale;

4) insuficiența cadrului instituțional și de management pentru obiectele și complexele ariilor naturale protejate de stat și lipsa surselor de finanțare necesare pentru asigurarea managementului durabil al acestora;

5) suprafețele de arii naturale protejate de stat foarte mici (doar 5,5% din teritoriul țării), precum și cele de păduri (doar 11,1% din teritoriul țării);

6) asigurarea și dezvoltarea insuficientă a managementului durabil al pădurilor, spațiilor verzi, pășunilor zonelor umede, există circa 150 mii ha de luncă și zone umede care necesită restabilire ecologică și valorificare economică;

7) degradarea continuă a fișiiilor forestiere de protecție a râurilor și bazinelor acvatice, care provoacă pierderi de habitate și ecosisteme;

8) degradarea biodiversității și a ecosistemelor sînt costisitoare pentru societate, în special pentru agenții economici care depind de serviciile ecosistemice.

40. Obiectivul specific 6.4: *Extinderea suprafețelor de păduri pînă la 15% din teritoriul țării, a ariilor naturale protejate de stat pînă la 8% din teritoriu și asigurarea managementului eficient și durabil al ecosistemelor naturale.*

41. Direcțiile de acțiune:

1) *Extinderea suprafețelor de păduri* și asigurarea managementului durabil al acestora. Problemele de gestionare durabilă a pădurilor din Republica Moldova pot fi soluționate cu succes doar în cazul promovării unei politici forestiere ajustate la noile cerințe, care să asigure împădurirea terenurilor degradate, crearea perdelelor forestiere de protecție, a spațiilor verzi din intravilan și extravilan, remodelarea peisajului național și, nu în ultimul rînd, ameliorarea condițiilor de trai ale populației.

Se impune necesitatea de a întări capacitățile instituționale de administrare și control al activităților în domeniul forestier, de a asigura valorificarea rațională a produselor pădurii, de a efectua lucrări de amenajare silvică a terenurilor acoperite cu

vegetație forestieră, de a spori eficiența activităților de pază și protecție a fondului forestier, de a asigura conservarea diversității biologice a pădurilor.

Extinderea suprafețelor de păduri de la 11,1% la 15% urmează a fi realizată prin plantarea a circa 150 mii ha de păduri și plantații forestiere pe terenuri degradate, în pădurile din cadrul fondului forestier și din afara acestuia, cu promovarea preponderentă a speciilor autohtone. De asemenea, vor fi plantate circa 30 mii ha de fișii de protecție a apelor râurilor și bazinelor acvatice.

Pentru pădurile nou-plantate se va crea și se va dezvolta un sistem de management, pază și protecție a acestora, pentru a asigura durabilitatea și a preveni tăierile ilicite.

2) *Extinderea suprafețelor de arii naturale protejate de stat și asigurarea managementului durabil al acestora.* Pentru mărirea suprafețelor de arii naturale protejate de stat de la 5,5% la 8% urmează să se atribuie un statut special unor zone naturale valoroase din punctul de vedere al diversității biologice, în scopul reducerii intervenției omului în aceste zone. De aceea se propune crearea și dezvoltarea a două arii naturale protejate de stat mari, cum ar fi Parcul Național „Nistrul Inferior” și Rezervația Biosferei Delta Dunării, cu implicarea României, Republicii Moldova și Ucrainei. În anul 2013 a fost creat primul parc național în Republica Moldova – Parcul Național „Orhei”. În perioada imediat următoare, trebuie de oferit un statut special acestui teritoriu, prin dezvoltarea capacităților și asigurarea managementului necesar.

Importanța ariilor protejate este determinată de starea asociațiilor de plante și animale, de particularitățile landşaftului, substratului etc., de aceea se planifică evaluarea periodică a stării lor, prin derularea permanentă a cercetărilor științifice privind reevaluarea obiectelor protejate de stat. Reieșind din practica țărilor europene (Cehia, Letonia, România), este necesar de a constitui un organ special pentru gestionarea fondului ariilor naturale protejate de stat, care să asigure perfecționarea sistemului de management al acestor arii, respectarea regimului special al acestora, inventarierea și pașaportizarea acestora, ținerea și completarea Cadastrului ariilor naturale protejate de stat, elaborarea și implementarea planurilor de management și dezvoltare durabilă a acestora, atragerea de fonduri necesare de la organismele internaționale, dezvoltarea valorilor ecoturistice în aceste zone.

Vor fi restabilite circa 150 mii ha de zone umede degradate, cu includerea acestora în circuitul economic al țării.

3) *Asigurarea protecției și conservării diversității biologice.* Întrucât habitatele naturale continuă să fie deteriorate și din ce în ce mai multe specii de animale și plante – periclitare, urmează a fi întreprinse un set de măsuri care ar permite protejarea, valorificarea și refacerea ecosistemelor în mod corespunzător. Pentru asigurarea protecției și conservării speciilor de plante și animale sălbatice vulnerabile, Strategia se va orienta pe activități de revizuire și perfectare a cadrului legislativ în domeniul conservării biodiversității, pe elaborarea unui cadru strategic nou în acest domeniu, pe creșterea calității ecosistemelor naturale și prevenirea fragmentării acestora, pe restabilirea și reabilitarea ecosistemelor degradate și a coridoarelor ecologice importante, pe creșterea responsabilităților autorităților centrale și locale și întărirea participării și coordonării intersectoriale pentru protecția și folosirea rațională a resurselor naturale și valorilor naturale în favoarea viabilității naționale.

În scopul asigurării cercetărilor științifice privind reproducerea, răspîndirea, cultivarea/creșterea, aclimatizarea speciilor de plante și animale dispărute, critic periclitare, periclitare, vulnerabile, rare și nedeterminate de pe teritoriul Republicii Moldova, va fi lansată ediția a treia a Cărții Roșii a Republicii Moldova, care va include un număr aproape dublu de specii pe cale de dispariție, precum și cadastrele regnului animal și regnului vegetal.

Nu se va neglija nici aspectul asigurării securității biologice în Republica Moldova, fiind, în primul rînd, elaborat cadrul instituțional în acest domeniu.

În scopul prevenirii pierderii genofondului prețios de plante spontane și animale sălbatice, reducerii fragmentării ecosistemelor naturale și creării coridoarelor ecologice de conexiune, este necesară dezvoltarea Rețelei Ecologice Naționale și crearea Rețelei Ecologice Emerald ca părți componente ale Rețelei Ecologice Pan-Europene.

Pentru a opri practica de micșorare a spațiilor verzi din patrimoniul public, este necesară implicarea comunității locale, o transparență sporită în gestiunea acestora și creșterea calității zonelor verzi. Aceasta s-ar putea face prin creșterea teritoriului plantat cu puieți în perioada înverzirii, prin diversificarea structurii parcurilor, prin crearea colecțiilor dendrologice noi, care pot fi crescute în condițiile mediului de la noi și prin aplicarea unor lucrări de aducere la un alt nivel a arhitecturii peisagistice.

Secțiunea a 7-a.

Calitatea aerului atmosferic

42. Descrierea situației:

1) *Poluarea aerului* atmosferic este generată de trei surse principale: de sursele fixe, care includ centralele electrotermice și cazangeriile, întreprinderile industriale în funcțiune: de sursele mobile, care includ transportul auto, feroviar, aerian, fluvial și tehnica agricolă și de transportul poluanților la distanțe lungi.

Conform datelor statistice, calitatea aerului atmosferic în orașele mari (de exemplu, Chișinău, Bălți) este influențată preponderent de emisiile de la transport, CET-uri, întreprinderi mari, pe cînd în centrele raionale și în localitățile rurale – de emisiile întreprinderilor mai mici, cazangeriilor și surselor casnice.

Cauzele principale ale poluării atmosferice sînt: utilizarea unităților de transport uzat, folosirea carburanților de calitate inferioară, utilizarea tehnologiilor învechite, lipsa automonitoringului emisiilor, evaluarea și compensarea neadecvată a pagubelor aduse mediului etc.

Datele de monitoring arată că starea aerului atmosferic nu corespunde cerințelor actelor legislative și normative în vigoare. Acțiunile de protecție și de ameliorare a calității aerului atmosferic la sursa de poluare se aplică insuficient de către agenții economici și autoritățile administrației publice locale.

Gradul de poluare a aerului atmosferic pe parcursul ultimilor 20 de ani demonstrează o tendință descrescătoare în perioada anilor 1990-2000 și de majorare în perioada anilor 2000-2010, cu o scădere nesemnificativă între anii 2011 și 2012, din cauza staționării întreprinderilor industriale la prima etapă și creșterea numărului unităților de transport auto începînd cu anul 2000.

În anul 2012, volumul de emisii sumare de la sursele staționare și cele mobile a constituit circa 200 mii de tone.

La momentul actual, pe teritoriul Republicii Moldova sînt înregistrate peste 5 000 de obiecte poluatoare, calculîndu-se cazangeriile termice ale agenților economici și cele din sectorul administrativ public local, al căror număr crește de la an la an.

Majoritatea obiectelor industriale poluatoare dispun de una și mai multe surse staționare de poluare. O creștere considerabilă a emisiilor de noxe de la sursele staționare s-a atestat în perioada anilor 2005-2006, după care acestea s-au redus cu 27% în jurul anului 2012 (figura 2).

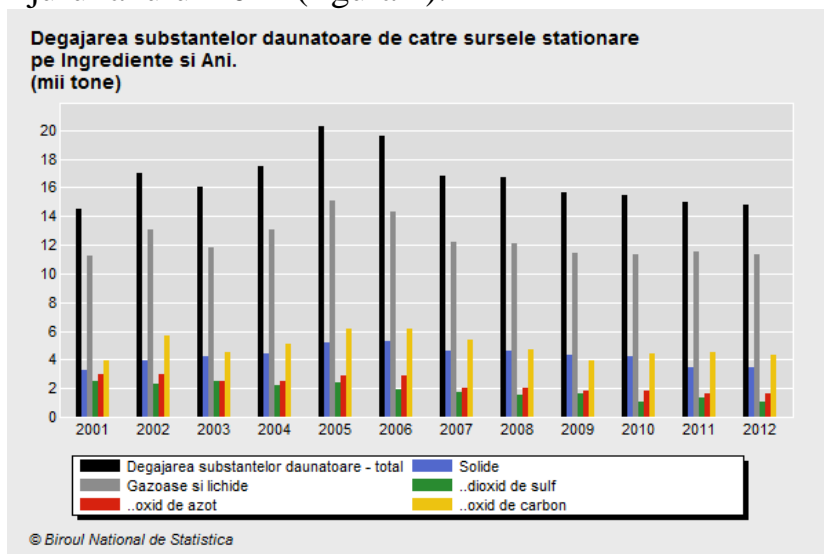

Figura 2. Degajările substanțelor poluante în aerul atmosferic de la sursele staționare de poluare ale agenților economici

Acest lucru demonstrează că managerii unor întreprinderi industriale generatoare de emisii nocive în atmosferă, precum și cazangeriile obiectelor sociale întreprind deja acțiuni de reducere a emisiilor și ating unele performanțe ecologice în acest sens.

Circa 60% din emisiile de poluanți în atmosferă sînt produse de gazele de eșapament ale surselor mobile (figura 3). S-a constatat că 80% din cantitatea de CO este produsă în primele 2 minute de funcționare a motorului și reprezintă 11% din totalul gazelor de eșapament emise.

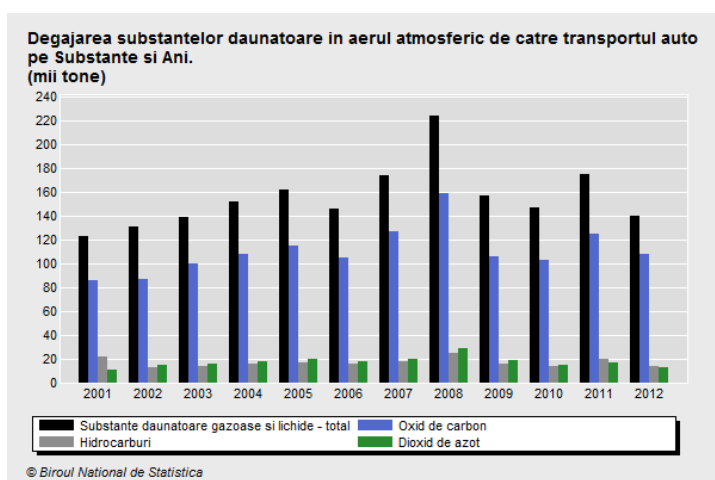

Figura 3. Degajarea substanțelor dăunătoare în aerul atmosferic de către transportul auto

Normele privind limita de emisie a substanțelor poluante în mediul înconjurător sînt învechite și nu sînt ajustate la standardele UE. Valorile-limită admisibile pentru emisiile în atmosferă în cazul poluanților principali trebuie introduse gradual, începînd cu instalațiile termoelectrice mari și extinse treptat asupra altor surse de poluare și substanțe poluante. În plus, plățile percepute pentru poluare nu au efectul de descurajare scontat asupra poluatorului și sînt aplicate pentru prea multe substanțe. Din aceste motive, sistemul trebuie revizuit. De asemenea, trebuie sporit cuantumul plăților pentru emisiile poluanților semnificativi.

2) *Emisiile de gaze cu efect de seră.* Republica Moldova este parte la Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice, precum și la Protocolul de la Kyoto la Convenția-cadru a Națiunilor Unite asupra schimbărilor climatice, conform cărora, omenirea trebuie să depună un efort comun de menținere a tendinței de creștere a temperaturii medii globale în următorii o sută de ani în limita de pînă la 2°C. În acest sens sînt necesare măsuri de implementare a politicilor, programelor de activități și a proiectelor orientate spre reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră în toate sectoarele economiei naționale.

În țara noastră se monitorizează consecvent și se estimează emisiile de gaze cu efect de seră prin inventarierea națională a surselor de emisii și sechestrare. O serie de evaluări au fost efectuate în perioada anilor 2000-2013, în rezultatul cărora se relevă o tendință de diminuare a emisiilor de gaze cu efect de seră, comparativ cu anul 1990. Între anii 1990 și 2010, emisiile respective s-au redus la nivel național cu circa 69,3 la sută: de la 43,26 megatone CO₂ echivalent în 1990 pînă la 13,28 megatone CO₂ echivalent în 2010 (figura 4).

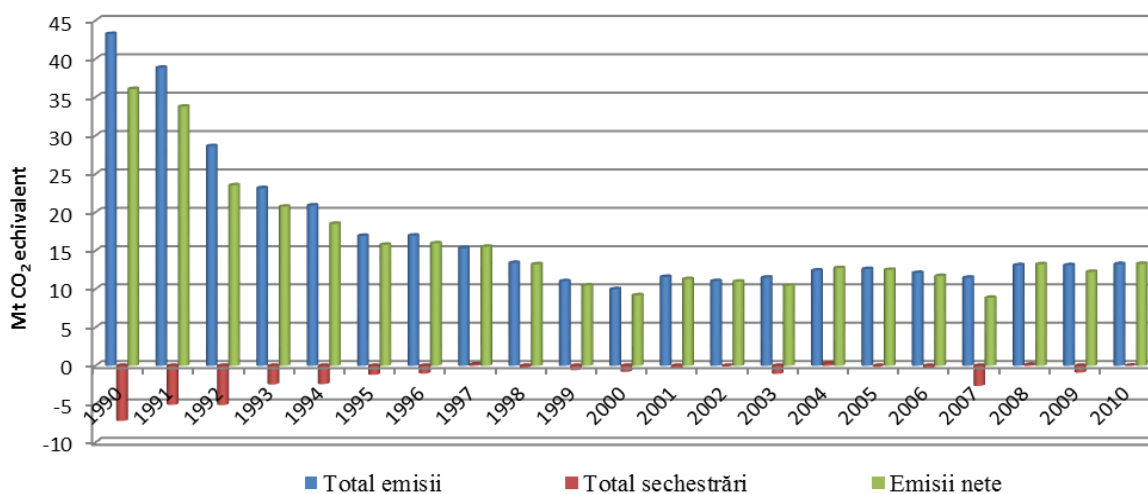

Figura 4. Dinamica emisiilor și sechestrărilor de gaze cu efect de seră în Republica Moldova, 1990-2010

Reducerea semnificativă a emisiilor naționale de gaze cu efect de seră este o consecință, în primul rînd, a crizei economice după destrămarea Uniunii Sovietice, care a generat schimbări și în structura de combustibili la aprovizionarea și consumul de resurse energetice. Consumul de combustibili fosili (în special, cărbune și păcură) a scăzut substanțial, în timp ce gazul natural, care este mai puțin poluant, a devenit principalul combustibil utilizat la centralele electrice și cele termice, atîngînd o cotă de aproximativ 40-50% din aprovizionarea cu energie primară.

În perioada 2001-2010, emisiile de gaze cu efect de seră au avut o tendință de majorare cu circa 32,9%, în special din cauza creșterii cu circa 120,6% a emisiilor

provenite de la sursele mobile de ardere a combustibililor, a creșterii cu circa 58,1% a emisiilor provenite de la arderea combustibililor fosili pentru producerea energiei electrice și termice, precum și a creșterii cu circa 42,7% a emisiilor provenite de la arderea combustibililor fosili în sectorul rezidențial, instituțional și comercial.

Sectorul energetic este cea mai importantă sursă de emisii naționale de gaze cu efect de seră – circa 67,4% din totalul de emisii. Cealaltă parte de emisii este cauzată de sectoarele industrial, forestier, agricol, locativ, și, nu în ultimul rând, de deșeurile depozitate.

43. Problemele evidențiate:

1) lipsa capacităților instituționale din cadrul autorității centrale de mediu în domeniul elaborării și implementării politicii și legislației în domeniul protecției aerului atmosferic și schimbărilor climatice;

2) conceperea/organizarea imperfectă a sistemului de inventariere a emisiilor; lipsa sistemului de estimare și prognozare a emisiilor, precum și a plafoanelor naționale de emisie;

3) poluarea excesivă a aerului de la surse mobile și staționare;

4) utilizarea de către întreprinderile industriale a instalațiilor și echipamentelor învechite;

5) utilizarea combustibililor de calitate joasă, precum și a unțărilor de transport vechi;

6) abordările și standardele de calitate a aerului învechite și neconforme cu cele ale UE;

7) emisiile mari de gaze cu efect de seră din toate sectoarele economiei naționale, care cauzează distrugerea stratului de ozon, schimbarea climei și încălzirea globală.

44. Obiectivul specific 7: *Crearea sistemului de management integrat al calității aerului, reducerea cu 30% a emisiilor de poluanți în atmosferă pînă în anul 2023 și cu cel puțin 20% a gazelor cu efect de seră pînă în anul 2020, comparativ cu scenariul liniei de bază.*

45. Direcțiile de acțiune

Starea actuală a calității aerului, problemele din sector și necesitatea protecției aerului atmosferic impune elaborarea măsurilor necesare pentru reducerea emisiilor de poluanți la sursă, direcțiile de acțiune fiind destinate spre evitarea, prevenirea sau reducerea impactului poluării aerului asupra componentelor mediului înconjurător, ecosistemelor și sănătății umane, inclusiv în vederea realizării angajamentelor asumate de către Republica Moldova în urma ratificării tratatelor internaționale.

1) *Crearea sistemului integrat de gestionare a calității aerului.* În primul rând, va fi necesară o delimitare a teritoriului Republicii Moldova în zone sau aglomerări care să reflecte nivelul de poluare a acestora. Vor fi inventariate sursele staționare, instalațiile/activitățile potențial generatoare de emisii de poluanți în atmosferă, cu clasificarea acestora, în funcție de nivelul emisiilor de poluanți în atmosferă, în 3 categorii: mari, medii și mici.

În zonele și aglomerările în care concentrațiile de poluanți în atmosferă

depășesc valorile-țintă sau limitele pentru calitatea aerului, se vor adăuga orice marje temporare de toleranță. Dacă va fi nevoie, vor fi dezvoltate planuri pentru calitatea aerului, în concordanță cu planurile și programele de rehabilitare a calității mediului. Aceste planuri urmează să fie prevăzute și la etapa de eliberare a autorizațiilor de mediu. Va fi creat și pus în funcțiune sistemul de inventariere, estimare și prognozare a emisiilor, vor fi stabilite plafoanele naționale de emisie pentru anumiți poluanți atmosferici, cu limitarea anumitor poluanți agresivi, în special limitarea conținutului de sulf din combustibilii lichizi, a dioxidului de sulf, a dioxidului de azot și a oxizilor de azot, a pulberilor în suspensie (PM₁₀ și PM_{2,5}), a plumbului, a benzenului, a monoxidului de carbon și a substanțelor ce distrug stratul de ozon în aerul înconjurător

Toată informația privind calitatea aerului urmează să fie pusă la dispoziția publicului într-o formă standardizată, ajustată la cerințele UE și accesibilă.

Vor fi adoptate proceduri pentru furnizarea, evaluarea și raportarea datelor privind calitatea aerului, pentru a permite folosirea facilităților electronice și a internetului ca instrumente principale de punere la dispoziție a informațiilor.

Un accent deosebit urmează să fie pus pe promovarea diferitor măsuri de reducere a emisiilor poluante generate de traficul rutier prin îmbunătățirea stării tehnice a autovehiculelor în circulație și adoptarea unor măsuri fiscale sau promovarea unor programe care să favorizeze înlocuirea autovehiculelor în circulație vechi, cu emisii poluante ridicate prin autovehicule noi cu un nivel scăzut al emisiilor poluante. Unele studii demonstrează că înlocuirea automobilelor mai vechi de 10 ani cu altele noi ar diminua de 3 ori poluarea aerului. La fel, vor fi intensificate studiile privind utilizarea energiilor de substituție, care generează emisii reduse de poluanți, cum ar fi: electricitatea, gazele petroliere lichefiate, gazele naturale comprimate, biocombustibilii.

Astfel, direcțiile de acțiune orientate spre asigurarea protecției și diminuarea poluării aerului atmosferic vor fi următoarele:

a) crearea cadrului instituțional, legislativ și normativ necesar pentru dezvoltarea și implementarea unui sistem integrat de gestionare a calității aerului, eficient din punct de vedere economic;

b) întreprinderea măsurilor pentru menținerea/îmbunătățirea calității aerului în raport cu poluanții relevanți;

c) reducerea nivelului de poluare a aerului de la sursele de transport și de la combustibilii utilizați;

d) informarea și conștientizarea publicului privind managementul calității aerului.

2) *Reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră și diminuarea impactului schimbărilor climatice.* În conformitate cu prevederile Convenției cu privire la schimbările climatice, Republica Moldova și-a asumat angajamentul de a realiza măsuri de atenuare a schimbărilor climatice axate pe reducerea, la nivel național, cu nu mai puțin de 20%, până în anul 2020, a emisiilor totale de gaze cu efect de seră față de nivelul anului de referință (1990). Pentru realizarea acestor angajamente, Republica Moldova va implementa măsuri eficiente de reducere a emisiilor de gaze cu efect de seră, utilizând potențialul de îmbunătățire a eficienței energetice, în special în următoarele sectoare: energetică, industrie, agricultură și managementul deșeurilor.

Primul lucru decisiv este elaborarea cadrului strategic și instituțional în domeniul atenuării fenomenelor schimbărilor climatice și adaptării la acestea, elaborarea măsurilor de adaptare la schimbările climatice pentru toate ramurile economiei naționale.

În acest scop, vor fi întreprinse mai multe acțiuni ce vor contribui direct la reducerea, comparativ cu scenariul liniei de bază:

a) cu 25% a gazelor cu efect de seră provenite din sectorul energetic (pentru sporirea eficienței alimentării și utilizării de energie, precum și pentru producerea energiei electrice verzi – printr-o serie de metodologii deja aprobate prin Mecanismul Dezvoltării Nepoluante a Protocolului de la Kyoto, care facilitează finanțarea de carbon pentru investiții în producerea energiei electrice, energiei termice și combustibililor din surse regenerabile de energie);

b) cu 20% a celor provenite din sectorul locativ, industrial (prin aplicarea unor tehnologii energetice eficiente în clădiri – izolarea pereților, instalarea contoarelor termice, utilizarea becurilor energoeficiente, precum și aplicarea unor instalații producătoare de energie regenerabilă la scară mică – solare, fotovoltaice etc.) și agricol (prin crearea unui bilanț cât mai favorabil al carbonului în sol și menținerea fertilității solurilor pe termen lung, astfel încât producția secundară a culturilor agricole (păiele și alte reziduuri vegetale) să fie încorporată în sol, dar nu utilizată ca sursă de energie, managementul dejecțiilor animaliere, utilizarea îngrășămintelor siderale și utilizarea tehnologiilor conservative de cultivare a solului);

c) cu 15% a celor din sectorul transportului (prin utilizarea la scară mai largă a vehiculelor cu motor pe bază de gaze naturale comprimate și gaze de sondă lichefiate; utilizarea vehiculelor electrice hibride, prin producerea biomotorinei și bioetanolului) și din sectorul deșeurilor (prin recuperarea biogazului de la depozitele de deșeurii menajere solide administrate și prin recuperarea biogazului de la stațiile de tratare a apelor uzate, utilizând tehnologia de tratare a nămolului în condiții anaerobe).

d) cu 25%, pînă în anul 2020, a capacității de sechestrare a dioxidului de carbon în cadrul sectorului utilizarea terenurilor, schimbări în utilizarea terenurilor și gospodăria silvică, comparativ cu scenariul liniei de bază. Acțiunile vor fi orientate spre extinderea terenurilor acoperite cu vegetație forestieră, creșterea capacităților de captare a carbonului și consolidarea potențialului ecoprotectiv și bioproductiv al pădurilor existente, susținerea comunităților pentru managementul durabil și integrat al pădurilor, plantarea culturilor silvice energetice, din specii repede crescătoare, gospodărite la cicluri mici de producție (10-15 ani).

Reieșind din faptul că țara noastră urmează să se asocieze cu Uniunea Europeană, va trebui să aderăm la sistemul de comercializare a certificatelor de emisii al Uniunii Europene. Astfel, va fi inițiat un sistem de comercializare a emisiilor de gaze cu efect de seră în Republica Moldova. Inițial, se va merge pe includerea sectorului aviatic, în mod obligatoriu, în schema de comercializare a emisiilor a Uniunii Europene cu un plafon de emisii oficial stabilit de 5%, după care se va negocia posibilitatea de include și alte sectoare ale economiei naționale în această schemă de comercializare.

46. În ceea ce privește îmbunătățirea eficienței energetice, se va recurge la elaborarea unui cadru de reglementare necesar pentru promovarea și stimularea

eficienței energetice la întreprinderi, în clădiri și instituții publice. De asemenea, se preconizează, pînă în anul 2020, utilizarea a cel puțin 20% de energie din surse regenerabile din totalul consumului de energie pe țară. În acest scop, se va acorda o atenție deosebită promovării și producției energiei verzi, obținută prin:

1) exploatarea energiei eoliene, hidraulice (centrale electrice eoliene, sisteme electrice eoliene pentru pompare, microhidrocentrale fără baraje și centrale hidroelectrice mici;

2) exploatarea energiei solare prin conversie în energie electrică și termică (energie fotovoltaică, energie termică din biomasă etc.);

3) dezvoltarea potențialului energetic al biomasei (producerea de biocombustibil din cereale, sorg, culturi uleioase tehnice – rapiță, floarea-soarelui, semințe de struguri din industria vinicolă etc.) și al altor surse.

Secțiunea a 8-a.

Gestionarea deșeurilor și a substanțelor chimice

47. Descrierea situației:

1) Managementul deșeurilor este o parte componentă a tuturor programelor de protecție a mediului. Problemele de management al deșeurilor pot fi soluționate adecvat dacă au fost elaborate standardele de mediu pentru reglementarea activităților de gestionare a deșeurilor.

Anual, prin intermediul serviciilor de salubritate din localitățile urbane, se transportă la depozitele de deșuri menajere solide circa 1144-2303 mii m³ de deșuri. Evidența statistică a volumelor deșeurilor acumulate în depozite nu se efectuează, există doar unele date estimative referitoare la volumul total de deșuri menajere solide acumulate în depozite – circa 30-35 mil. tone. Cu toate că numai 10% din depozitele de deșuri menajere solide sînt autorizate, acestea nu corespund exigențelor de mediu.

Alt aspect negativ al gestionării neadecvate a deșeurilor este faptul că multe materiale reciclabile și utile sînt depozitate împreună cu cele nereciclabile, astfel pierzîndu-se o mare parte a potențialului lor de a fi reciclate și reutilizate ulterior (hîrtie, sticlă, metale, materiale plastice). Fiind amestecate și contaminate din punct de vedere chimic și biologic, recuperarea lor este dificilă.

Agravarea problemei deșeurilor, în special a deșeurilor municipale, este generată de modul defectuos în care sînt soluționate în prezent dificultățile ce apar la diferite etape de procesare a deșeurilor.

Cea mai răspîndită metodă de tratare a deșeurilor menajere – depozitarea pe sol – reprezintă o sursă importantă de poluare a solului și a apelor subterane. În acest context, salubritatea localităților, managementul deșeurilor urbane și rurale reprezintă un obiectiv important al autorităților publice centrale și locale. Evacuarea deșeurilor la gunoiști rămîne a fi o modalitate de bază în eliminarea deșeurilor.

Conform datelor statistice, în anul 2011 s-au format circa 1,8 mil. tone deșuri de producere. Sectoarele care generează cele mai mari cantități de deșuri de producere sînt: industria extractivă, industria alimentară și a băuturilor, creșterea animalelor. Deșeurile reprezintă pînă la 25-45% din materialele dobîndite de întreprinderile de extragere a materiei prime (de construcție).

Tabelul 1. Cantitatea deșeurilor de producție inofensive, generate de unele sectoare ale economiei, mii tone

Sursa generatoare	Anul		
	2009	2010	2011
Deșeurile gospodăriei locative comunale și deșeurile menajere	341,5	416,6	461,9
Deșeurile aferente chimiei anorganice	0,9	0,0	0,0
Deșeurile din fitotehnie	32,7	37,5	33,6
Deșeurile aferente industriei forestiere	12,8	11,2	49,2
Deșeurile de la creșterea animalelor	333,3	279,2	328,3
Deșeurile aferente industriei alimentare și a băuturilor	258,7	368,8	394,6
Materia secundară a metalurgiei feroase	9,4	8,6	10,6
Materia secundară a metalurgiei neferoase	0,3	0,2	0,2
Deșeurile de la întreprinderile de extracție	1256,2	439,3	423,4

Deșeurile toxice prezintă un pericol deosebit pentru mediul înconjurător și pentru sănătatea populației. Cantitatea deșeurilor de acest tip formate în anul 2011 a constituit 528 de tone, stocurile totale ajungând la 6,1 mii tone. Se observă o scădere a cantității de deșeuri utilizate, neutralizate și o creștere a cantității de deșeuri expediate la rampele de depozitare și cele transmise altor întreprinderi. Aceasta se explică prin stoparea procesului de valorificare a deșeurilor în diferite sectoare industriale. În anul 2011 au fost neutralizate și utilizate doar 985,8 tone de deșeuri toxice, ceea ce reprezintă o cantitate mai mică decât stocurile existente. Evidența statistică a deșeurilor nu este suficient de strictă și adesea nu reflectă realitatea (de exemplu, circa 2 500 tone de deșeuri galvanice nu au fost incluse în cantitatea deșeurilor; diferă și datele privind acumularea de deșeuri de cianuri și alte compoziții).

2) *Substanțele chimice și stocurile acestora.* În prezent, un spectru larg de substanțe chimice sînt utilizate în diverse activități economice și în sectorul casnic. În cazul în care unele substanțe și produse chimice sînt gestionate neadecvat de-a lungul diverselor etape de fabricare, depozitare, păstrare, distribuire, utilizare și eliminare, ele poluează mediul, provocînd efecte dăunătoare asupra ecosistemelor de mediu, sănătății umane și faunei.

Conform datelor statistice, în Republica Moldova se fabrică un spectru îngust de produse chimice și în cantități relativ mici (pînă la 1000 t/an – produse farmaceutice, detergenți și uleiuri eterice; între 1000 și 10000 t/an – lacuri și vopsele etc.), cea mai mare parte a necesităților fiind acoperită din import. Principalele substanțe chimice importate sînt: îngrășămintele, pesticidele, detergenții, produsele farmaceutice și cosmetice, diverse materii prime, produsele și substanțele pentru industria de prelucrare și pentru alte industrii, acestea constituind 13,5 % din totalul produselor importate.

Un impact negativ asupra mediului și populației îl exercită stocurile mari de substanțe chimice, care includ pesticide inutilizabile și interzise, inclusiv din categoria poluanților organici persistenti și poluanți organizatorici persistenti. În urma inventarierii efectuate în anul 1997, în 344 de depozite amplasate pe teritoriul țării erau stocate 1 712 tone de pesticide inutilizabile și interzise, acumulate în perioada sovietică. În perioada 1997-2007, cantitatea lor a crescut la 3 300 de tone. Circa 4000

de tone de deșeuri de pesticide sînt înhumate la poligonul de pesticide din localitatea Cișmichioi, raionul Vulcănești. În anul 2012 au fost identificate noi acumulări de pesticide, în volum de 45,3 de tone în raioanele Taraclia, Anenii Noi, Cahul, Sîngerei, ceea ce confirmă aplicarea unei politici neadecvate în domeniul reglementării pesticidelor. În perioada anilor 2007-2008, au fost evacuate din sectorul agricol peste hotare și distruse 1 293 de tone de pesticide și ambalaj contaminat din 11 raioane, iar în perioada 2011-2013 – 200 tone de pesticide, ambalaj și sol puternic contaminat din raioanele Căușeni, Ocnița și Cantemir. Tot în această perioadă au fost reambalate 3 245 de tone de pesticide inutilizabile și interzise, aflate în 424 locuri/depozite din 32 de raioane, 2 municipii și U.A.T. Gagauz-Yeri și amplasate în 37 de depozite raionale.

Situația se agravează și prin acumularea stocurilor de alte substanțe chimice periculoase, inclusiv a reactivelor chimice de laborator, păstrate la întreprinderile, organizațiile, instituțiile academice și de învățămînt. Concomitent, pe parcursul ultimilor ani, sînt identificate probleme majore în gestionarea mercurului, a articolelor cu conținut de mercur, a altor metale grele, precum și a substanțelor necunoscute, acestea fiind depistate la cetățenii Republicii Moldova și/sau pe teritoriul țării.

Actualul cadru legislativ nu asigură gestionarea integrată a substanțelor chimice pe întreg ciclul de viață, clasificarea, ambalarea, etichetarea, înregistrarea substanțelor și a amestecurilor, restricționarea anumitor substanțe chimice, inclusiv a celor periculoase, reglementînd insuficient responsabilitățile producătorului/importatorului vizavi de asigurarea informării consumatorului despre calitățile periculoase ale substanțelor chimice, despre clasificarea și etichetarea acestora.

Pentru a răspunde principalelor provocări asociate cu substanțele chimice, se impune atît soluționarea problemelor legislative și instituționale, cît și sporirea conștientizării și educației ecologice privind impactul substanțelor chimice, al stocurilor și deșeurilor acestora asupra mediului, ecosistemelor acestuia, sănătății populației.

48. Probleme identificate:

1) stocarea/depozitarea deșeurilor în locuri necorespunzătoare, nerespectarea cerințelor ecologice, numărul mare de depozite și gunoiști neautorizate, care nu corespund cerințelor;

2) existența stocurilor învechite de poluanți organizatorici persistenti și substanțe chimice, precum și a terenurilor contaminate cu aceste pesticide, bifenili policlorurați și alte substanțe chimice;

3) insuficiența infrastructurii, serviciilor și a capacităților de gestionare a deșeurilor;

4) lipsa sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și a substanțelor chimice, conform cerințelor internaționale;

5) lipsa clasificărilor conform standardelor internaționale a substanțelor chimice și deșeurilor;

6) lipsa responsabilității din partea autorităților publice locale pentru soluționarea problemelor managementului deșeurilor la nivel local.

49. **Obiectivul specific 8.** *Crearea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor și substanțelor chimice, care ar contribui la reducerea cu 30% a cantităților de deșeuri depozitate și creșterea cu 20% a ratei de reciclare pînă în anul 2023.*

50. **Direcțiile de acțiune**

În funcție de situația actuală privind gestionarea deșeurilor și substanțelor chimice și de tendințele de dezvoltare economică și socială în următoarea decadă, se preconizează stabilirea unui sistem de management integrat al deșeurilor sigur pentru mediu și eficient din punct de vedere economic în scopul valorificării lor economice, prevenirii poluării mediului, înrăutățirii sănătății populației și utilizării durabile a resurselor naturale.

O atenție specială va fi acordată deșeurilor provenite din substanțele chimice periculoase, precum și deșeurilor de echipamente, articole și utilaj cu conținut de substanțe și amestecuri chimice periculoase.

1) *Crearea unui sistem de management integrat al deșeurilor.* Politică națională în domeniul gestionării deșeurilor va fi direcționată spre dezvoltarea infrastructurii și a serviciilor necesare pentru protejarea, în mod adecvat, a mediului înconjurător la nivel global, național și local de efectele asociate cu gestionarea deșeurilor generate de cetățeni, întreprinderi și instituții, conform prevederilor Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027, aprobată prin Hotărîrea Guvernului nr. 248 din 10 aprilie 2013.

Pentru a sprijini alinierea treptată a practicilor naționale de gestionare a deșeurilor la cele ale Uniunii Europene, va fi stabilit un cadru legal, instituțional și informațional. Prin intermediul unor parteneriate la nivel internațional, național și local, vor fi încurajate și vor fi atrase investițiile necesare pentru dezvoltarea durabilă a sectorului, conform priorităților și ritmului accesibil pentru societate.

Dezvoltarea sistemelor integrate de gestionare a deșeurilor va începe cu dezvoltarea regională (așezarea geografică, dezvoltarea economică, existența drumurilor de acces, condițiile pedologice și hidrogeologice, numărul populației etc.) și divizarea teritorială a țării în 8 regiuni de management al deșeurilor. Astfel, pentru soluționarea problemei deșeurilor, trebuie construite 2 stații de tratare mecanico-biologică a deșeurilor pentru municipiul Chișinău și Bălți, pentru a deservi 5-6 raioane vecine: 7 depozite regionale de deșeuri menajere solide, pentru a deservi localitățile din 3-4 raioane asociate și circa 100 de stații de transfer pentru acumularea deșeurilor și transferarea ulterioară a acestora la depozitele regionale.

Pentru stabilirea acestor sisteme la nivel regional va fi promovată și susținută cooperarea interraională și îmbunătățirea guvernării instituționale în domeniul gestionării deșeurilor menajere prin crearea asociațiilor autorităților publice locale la nivel regional, asigurînd stabilirea platformei pentru atragerea investițiilor în sector. Asociațiile vor planifica și vor implementa strategiile regionale de gestionare a deșeurilor, inclusiv proiectele, dar nu vor presta servicii de colectare și eliminare a deșeurilor.

Modalitatea de colectare separată facilitează reutilizarea și reciclarea deșeurilor, aceasta avînd efectul dorit în mai multe țări. Măsurile speciale vor fi orientate spre susținerea utilizării materialelor reciclate, cum ar fi hîrtia și cartonul, sticla, masele plastice, metalul, textilele și deșeurile organice biodegradabile, în conformitate cu ierarhia deșeurilor, în vederea aplicării aspectului de reciclare nu doar pentru a susține depozitarea materialelor reciclate în depozite de deșuri sau incinerarea acestora, atunci cînd acest lucru este posibil.

În vederea realizării principiului precauției și trecerea la sistemul nou de management, va fi elaborat și implementat un cadru strategic pentru prevenirea, reducerea și, în măsura posibilității, eliminarea de la început a surselor de poluare sau a emisiilor de noxe prin adoptarea unor măsuri de înlăturare a riscurilor recunoscute. Se intenționează aplicarea principiului răspunderii extinse a producătorului, inclusiv a celei financiare, care reprezintă unul dintre mijloacele de sprijinire a proiectării și producerii de bunuri, facilitînd utilizarea eficientă a resurselor pe parcursul întregului lor ciclu de viață, precum și propria lor reparare, reutilizare, dezasamblare și reciclare, fără a aduce atingere liberei circulații a bunurilor pe piața internă și mediului ambiant.

Deșeurile medicale reprezintă una din probleme mari pentru sistemul de management al deșeurilor. Acestea includ atît deșeurile medicamentoase, farmaceutice, dispozitive/utilaje medicale, materiale radioactive, părți ale corpului, material biologic, sînge etc. În momentul de față, acestea sînt colectate de către spitale, clinici etc. Colectarea deșeurilor medicale împreună cu cele municipale nu mai poate fi tolerată, de aceea trebuie elaborat și implementat un mecanism de eliminare a acestor deșuri.

Direcțiile principale de acțiune în domeniul managementului integrat al deșeurilor au drept scop:

a) să consolideze cadrul politic, legislativ și informațional în domeniul managementului integrat al deșeurilor, fiind armonizat cu legislația Uniunii Europene și tratatele internaționale la care Republica Moldova este parte;

b) să reducă la minimum efectele negative ale generării și gestionării deșeurilor asupra sănătății populației și asupra mediului;

c) să reducă consumul de resurse și să favorizeze aplicarea practicilor de ierarhie a deșeurilor, utilizarea mai eficientă a resurselor și schimbarea tiparelor de producție și consum;

d) să reducă semnificativ cantitatea de deșuri depozitate pe terenuri/platforme de gunoi prin dezvoltarea infrastructurii regionale de eliminare a deșeurilor menajere solide și a stațiilor de transfer, prin crearea sistemelor de colectare, tratare, valorificare sau eliminare a fluxurilor de deșuri specifice și periculoase, prin promovarea principului de răspundere extinsă a producătorului și prin plasarea unui punct de colectare în fiecare regiune;

e) să încurajeze reutilizarea, recuperarea și reciclarea materialelor în favoarea valorificării energetice a deșeurilor, în cazul în care acestea sînt cele mai bune opțiuni din punct de vedere ecologic;

f) să asigure prevenirea poluării și reducerea impactului negativ al stocurilor și deșeurilor periculoase asupra componentelor de mediu și sănătății umane.

2) *Asigurarea managementului durabil al substanțelor chimice.* Politica națională în acest domeniu va fi direcționată să asigure gestionarea integrată a substanțelor chimice pe întreg ciclul de viață, un nivel înalt de protecție a mediului, ecosistemelor acestuia și proprietății, minimalizând astfel riscurile pentru sănătatea populației, diversității biologice.

Cadrul politic și normativ în domeniul substanțelor chimice va fi promovat în strictă legătură cu prevederile cadrului politic internațional și tratatelor internaționale de mediu la care Republica Moldova este parte. Pentru implementarea prevederilor Sistemului Global Armonizat de Clasificare și Etichetare a Substanțelor Chimice al Organizației Națiunilor Unite și pentru informarea tuturor părților interesate, a agenților economici și a publicului despre proprietățile periculoase ale substanțelor și amestecurilor chimice, va fi stabilit sistemul de clasificare și etichetare a substanțelor și a amestecurilor chimice. Urmează a fi semnată, ratificată și implementată Convenția de la Minamata cu privire la mercur.

Vor fi consolidate eforturile autorităților publice centrale și, în primul rând, ale autorităților de profil pentru soluționarea problemelor relatate privind stocurile istorice de poluanți organici persistenti, terenurile contaminate prin atragerea investițiilor necesare pentru continuarea activităților de identificare a acestor stocuri și terenuri și prin întreprinderea măsurilor de ambalare și eliminare a poluanților organici persistenti, de remediere a locațiilor contaminate, cu reintroducerea acestora în circuitul economic, de prevenire a noilor acumulări de pesticide, de substanțe și produse chimice periculoase, precum și de răspândire a acestora pe teritoriul țării.

IV. ETAPELE DE IMPLEMENTARE A STRATEGIEI

51. Strategia de mediu este un document de planificare strategică pe termen lung și urmează a fi implementată în perioada anilor 2014-2023. Un argument în favoarea acestui termen ține de angajamentele asumate de Republica Moldova în capitolul „Mediul” al Acordului de asociere cu Uniunea Europeană, care urmează a fi implementate în primii 10 ani de la semnarea acestuia. Angajamentele respective se includ integral în prezenta Strategie, iar de nivelul de implementare a acestora depinde, în mare măsură, aderarea Republicii Moldova în Uniunea Europeană.

Măsurile de implementare a prezentei Strategii se clasifică în trei etape:

a) etapa I se referă la perioada anilor 2014-2016, când urmează a fi puse în aplicare mecanismele și structurile instituționale pentru managementul îmbunătățit al mediului în Republica Moldova și a fi aprobat cadrul politic și legislativ/normativ nou, racordat la prevederile Directivelor UE în domeniu;

b) etapa a II-a va cuprinde perioada anilor 2017-2020, când va fi inițiată construcția și dezvoltarea infrastructurii necesare pentru îmbunătățirea calității serviciilor și a standardelor de viață (infrastructura de aprovizionare cu apă și canalizare, de gestionare integrată a deșeurilor, colectare separată, reciclare, distrugere și eliminare), astfel încât calitatea serviciilor de mediu să descurajeze atragerea de investiții din străinătate;

c) etapa a III-a se referă la perioada de după anul 2020, când rezultatele implementării prezentei Strategii vor deveni evidente într-un mediu îmbunătățit, ceea ce va determina o reducere semnificativă a problemelor de sănătate din cauza aspectelor de mediu.

V. ESTIMAREA COSTURILOR

52. Obiectivele de mediu trebuie sprijinite prin investiții adecvate. Costul de punere în aplicare a prezentei Strategii în perioada 2014-2023 se estimează la 9,1 mld lei, ceea ce constituie aproximativ 910 mil. lei pe an (aproximativ 1% din PIB-ul anual). Cea mai mare parte a alocațiilor este prevăzută pentru perioada a doua și a treia de implementare a Strategiei, când vor fi necesare investiții considerabile în dezvoltarea infrastructurii de mediu.

Costurile de implementare a Strategiei provin, în mare parte, din cerințele Acordului de asociere și Acordului Zonei de Liber Schimb Aprofundat și Cuprinzător și au fost estimate în conformitate cu cele mai bune practici internaționale privind analizele economice și de cost-beneficiu, luând în considerare următoarele componente:

1) *costurile legate de investițiile necesare*, care cuprind nu doar investițiile necesare pentru infrastructură, ci și alte aspecte nerecurente, care nu sînt legate de resursele umane. Cofinanțarea externă se va solicita pentru investițiile de capital. Costurile recurente (de exemplu, de întreținere și de înlocuire a activelor la sfîrșitul duratei de viață a acestora) vor fi finanțate din surse interne;

2) *costurile legate de asistența tehnică*, care reprezintă cheltuielile pentru consultanții locali și internaționali. Ratele unitare utilizate pentru estimare sînt cele tipice pentru intervențiile finanțate de către Organizația Națiunilor Unite și Uniunea Europeană;

3) *costul timpului angajaților guvernamentali*, care nu poate fi ignorat fără a încălca principiile de analiză economică în conformitate cu cele mai bune practici internaționale. Timpul care este dedicat la o anumită acțiune nu poate fi utilizat pentru activități alternative. Prin urmare, există un cost de oportunitate legat de acest timp, care a fost luat în considerare la determinarea costurilor. Semnificația acestuia nu este doar teoretică: atunci cînd Republica Moldova cere asistență financiară externă, Guvernul Republicii Moldova trebuie să poată demonstra capacitatea de cofinanțare a măsurilor pentru care este solicitată asistența. Costul timpului angajaților guvernamentali face parte din acest angajament și, prin urmare, a fost cuantificat. Însă trebuie remarcat faptul că acest cost reprezintă mai puțin de 1% din costul total de punere în aplicare a prezentei Strategii.

53. Valoarea investiției de capital necesare este suficient de mare, de aceea se impune o cantitate substanțială de cofinanțare externă. Republica Moldova ar trebui să asigure cel puțin 20% din investițiile de capital necesare pe termen scurt-mediu, adică în jur de 1,8 miliarde de lei. Dacă astfel de investiții sînt necesare pentru serviciile publice esențiale, cum ar fi alimentarea cu apă și canalizare, cel puțin o parte din costuri ar trebui acoperite din contul tarifelor percepute pentru populația deservită de serviciile respective.

54. Finanțarea internă poate fi asigurată atît din bugetul de stat, cît și din alte mecanisme financiare. Acestea vor include promovarea instrumentelor economice de piață, care vizează problemele de protecție a mediului (ridicarea pentru serviciile comunale; aplicarea taxelor pentru poluanții emiși în aer și deversați în apă și sol; reducerile sau scutițiile de impozite pentru utilizarea tehnologiilor cu impact redus asupra mediului; reducerea impozitelor pentru importul și/sau producerea, și/sau

comercializarea mărfurilor din materiale reciclabile și introducerea unor taxe pentru utilizarea unor categorii de resurse neregenerabile, în scopul conservării și protecției acestora. Fondurile speciale (Fondul Ecologic Național, Fondul Național Dezvoltare Regională, Fondul pentru Eficiență Energetică ș.a.) vor constitui un instrument important de direcționare a fluxurilor monetare interne în investiții de mediu și un mijloc de consolidare a finanțării externe cu cea internă.

Alocarea de resurse publice pentru menținerea și îmbunătățirea calitatății mediului în Republica Moldova ar trebui să se realizeze în funcție de beneficiile de mediu, care pot fi obținute în rezultatul investițiilor, dar nu în funcție de costurile monetare.

VI. REZULTATELE ȘI IMPACTUL PRECONIZATE

55. În rezultatul implementării reușite a prezentei Strategii, vor avea loc schimbări majore, în primul rând, în domeniul protecției mediului înconjurător, care vor avea impact inclusiv asupra mediului economic și social. Pentru ca beneficiile sociale să devină evidente, sînt necesare investiții considerabile atît în infrastructura de mediu, cît și în cadrul instituțional de mediu. Prin urmare, în procesul de implementare a primelor 2 etape, costurile vor depăși cu mult beneficiile economice. Povara acestora se va traduce în tarife reale pentru serviciile de mediu, cum ar fi pentru alimentarea cu apă, canalizare, epurarea apelor uzate și gestionarea deșeurilor.

Implementarea obiectivului general va determina un management adecvat de mediu la toate nivelurile, asigurat prin următorii indicatori:

1) cadrul strategic, legislativ și normativ armonizat cu prevederile directivelor de mediu ale UE, aprobat și implementat eficient, inclusiv la nivel local (planurile locale de protecție a mediului);

2) reforma în sectorul de mediu, care va asigura condiții de bună guvernare și eficientizare a potențialului instituțional și managerial în domeniul protecției mediului, precum și punerea în aplicare a legislației aprobate, implementată;

3) prevederile de protecție a mediului și dezvoltare durabilă în politicile sectoriale, integrate, precum și investițiile verzi în ramurile economiei naționale (industrie, agricultură, energetică, transport, construcții, comerț, servicii etc.), asigurate;

4) sistemul informațional integrat de mediu, care va asigura accesul la informația de mediu și va oferi structurilor statale, mediului de afaceri și societății civile posibilitatea să cunoască informația de mediu, s-o utilizeze la necesitate și să participe la luarea deciziilor de mediu, creat și funcțional;

5) educația ecologică integrată în sistemul educațional; nivelul de educație ecologică, crescut pînă la 50%;

6) sistemul de evaluare a impactului de mediu și de evaluare strategică de mediu, de autorizare/autorizare integrată de mediu, care va asigura reducerea la etapa inițială a riscurilor asupra factorilor de mediu și asupra sănătății umane, eficientizat și dezvoltat;

7) noile instrumente economice și fiscale de mediu – plăți, taxe ecologice, subsidii, subvenții, asigurare ecologică, garanții financiare, responsabilitate a producătorului, plăți pentru servicii ecosistemice etc., dezvoltate și aplicate;

8) sistemul de monitoring ecologic integrat, care va asigura supravegherea permanentă a stării și calității mediului, a resurselor naturale și a impactului antropic, bazat pe parametri și indici cu acoperire spațială și temporală, dezvoltat și aplicat;

9) sistemul de gestionare integrată a resurselor de apă după principiul de bazin hidrografic, creat și dezvoltat, precum și calitatea a cel puțin 50 % din apele de suprafață, îmbunătățită

10) infrastructura de aprovizionare cu apă și canalizare, dezvoltată și extinsă; accesul a 80% din populație la sistemele și serviciile sigure de aprovizionare cu apă și a 65 % la sistemele și serviciile de canalizare, asigurat;

11) calitatea a circa 880 mii ha de terenuri degradate și erodate, a 21,57 mii ha de terenuri supuse alunecărilor, a 800 ha terenuri și 1588 locații contaminate cu poluanți organici persistenți, îmbunătățită;

12) suprafețele acoperite cu păduri, extinse pînă la 15% din teritoriul țării (plantarea a circa 150 mii ha de păduri); suprafața ariilor naturale protejate de stat, extinse pînă la 8% din teritoriu; cele 30 mii ha de fișii forestiere de protejare a terenurilor agricole, restabilite și plantate; cele 30 mii ha de fișii riverane și ale bazinelor acvatice, restabilite și cele 150 mii ha de zone umede, reconstruite;

13) sistemul de management integrat al calității aerului, care va asigura reducerea cu 30% a emisiilor de poluanți în atmosferă și reducerea cu 20% a emisiilor de gaze cu efect de seră, bazîndu-se pe cele mai bune tehnici disponibile și pe cele mai bune practici de mediu, dezvoltat și implementat;

14) sistemul de gestionare integrată a deșeurilor (2 stații de tratare mecanico-biologică a deșeurilor, 7 depozite regionale și 100 de stații de transfer) creat și dezvoltat; cantitățile de deșeuri depozitate, reduse cu 30%; nivelul de reciclare al deșeurilor, majorat cu 20%;

15) investițiile în infrastructura de mediu și, respectiv, beneficiile sociale, economice și de mediu, asigurate.

56. Impactul socioeconomic

Bineînțeles că rezultate atît de semnificative nu pot fi atinse pe parcursul unei perioade de zece ani, termen prevăzut de prezenta Strategie. În drumul spre Uniunea Europeană, cu avantajele și obligațiile respective, se recunosc costurile și povara asumată, însă, pe termen lung, aceste investiții vor fi justificate pe deplin de beneficiile obținute. Implementarea completă a acquisului în domeniul mediului este o investiție solidă atît pentru mediu, cît și pentru sănătatea umană și economie.

Reducerea poluării aerului, a emisiilor de gaze cu efect de seră și a celor provenite de la autovehicule, instalații poate aduce beneficii anuale de pînă la 2,5% din PIB.

Dezvoltarea infrastructurii pentru tratarea și alimentarea cu apă potabilă va conduce la un risc redus de infecții patogene și, respectiv, la reducerea cheltuielilor pentru asistența medicală publică și privată. Reabilitarea infrastructurii existente de distribuție a apei potabile, chiar dacă aceasta necesită o investiție de capital inițial, va reduce pierderile din rețele și, respectiv, costurile operaționale de alimentare cu apă potabilă. Pe termen lung, aceste beneficii ar putea să fie echivalente cu 0,21% – 0,39% din PIB.

Beneficiile care se vor obține în rezultatul îmbunătățirii sistemelor de canalizare, colectare și epurare a apelor reziduale sînt mai dificil de cuantificat. Este evident că acestea ar condiționa ameliorarea stării de sănătate a ecosistemelor acvatice, care ar putea produce beneficii în ceea ce privește recreerea și dezvoltarea turismului. De asemenea, o calitate mai bună a apei în ecosistemele acvatice ar reduce costurile de tratare a acesteia și ar determina atingerea unui standard acceptabil privind calitatea apei potabile. Pe termen lung, beneficiile economice ar constitui în jur de 0,44%, pînă la 1,73% din PIB.

Îmbunătățirile din sectorul gestionării deșeurilor (în special colectarea separată și prelucrarea deșeurilor solide municipale) pot genera oportunități de angajare. În rezultatul gestionării mai responsabile a deșeurilor, valoarea estetică a peisajului și a mediului înconjurător ar crește, în timp ce nivelul de poluare și riscurile pentru sănătatea publică ar scădea. Reciclarea va spori disponibilitatea resurselor secundare. Pe termen mai lung, captarea metanului și incinerarea deșeurilor ar crea un potențial semnificativ pentru producerea de energie electrică și, respectiv, pentru obținerea beneficiilor economice. Beneficiul economic, pe termen lung, obținut în rezultatul implementării măsurilor de gestionare a deșeurilor va constitui aproximativ 0,98%–1,43% din PIB.

Mai dificilă devine evaluarea și atribuirea unei valori economice beneficiilor obținute în urma protecției naturii și a biodiversității. Cu toate acestea, creșterea biodiversității și protecția mai bună a zonelor împădurite vor contribui la conservarea speciilor, la menținerea și la îmbunătățirea potențialului ecosistemelor, la atenuarea riscului de inundații, la reducerea ratei de degradare a terenurilor și la întărirea rezistenței mediului la efectele schimbărilor climatice. Pe termen lung, beneficiul economic minim al acestora și al altor impacturi conexe ar reprezenta între 1,49% și 2,14% din PIB. Dacă s-ar aprecia și beneficiile agricole obținute în urma reducerii pierderilor de randament, rezultate din degradarea terenului agricol, beneficiul economic ar putea ajunge la 5,05% din PIB.

În rezultatul ajustării politicii de stat în domeniul adaptării la schimbările climatice, se va obține îmbunătățirea asistenței medicale, funcționarea sistemelor de avertizare timpurie, de pregătire pentru situații de urgență și a operațiunilor de salvare în cazul situațiilor excepționale, care vor contribui la reducerea riscurilor privind impactul schimbărilor climatice și a altor dezastre naturale la care este supusă populația.

Datorită aplicării principiilor economiei verzi în sectoarele economiei naționale, rata ocupației forței de muncă ar putea crește cu 10%–20%, în comparație cu situația existentă în următoarele sectoare: agricultură, energetică, transport, industrie și silvicultură. Aplicarea acestor principii favorizează creșterea calității serviciilor și a produselor, majorarea competitivității și exporturilor și, ca urmare, creșterea PIB-ului și bunăstării populației. De asemenea, promovarea economiei verzi va facilita atingerea priorităților de dezvoltare economică a țării, care include majorarea și, posibil, dublarea cotei industriei, agriculturii și comerțului în PIB, precum și va contribui la schimbarea pozitivă a balanței export-import.

VII. MECANISMELE DE MONITORIZARE, RAPORTARE ȘI EVALUARE

57. Strategia de mediu urmează a fi pusă în aplicare prin intermediul Planului de acțiuni pentru perioada 2014-2023.

58. Responsabilitatea pentru implementarea prezentei Strategii aparține tuturor instituțiilor competente identificate în Plan.

59. Monitorizarea implementării prezentei Strategii va fi realizată de către Ministerul Mediului, în cadrul căruia va fi desemnată o subdiviziune specială în acest sens.

Pentru asigurarea procesului de monitorizare, va fi creat, prin ordinul ministrului mediului, un Grup de monitorizare, care va evalua periodic gradul de realizare a indicatorilor și obiectivelor. În baza informației colectate și sistematizate, acesta va elabora raportul anual de implementare a prezentei Strategii. De asemenea, Grupul de monitorizare va notifica Guvernului gradul de implementare a Strategiei.

60. Activitățile planificate în Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei urmează a fi incluse în strategiile sectoriale de cheltuieli pe termen mediu și în planurile anuale de activitate a instituțiilor implicate la realizarea Strategiei.

61. *Raportarea.* În cadrul procesului de monitorizare vor fi elaborate anual rapoarte de monitorizare, care vor include informații privind implementarea indicatorilor stabiliți pentru fiecare acțiune în parte, iar la fiecare 3 ani vor fi elaborate rapoarte de evaluare și progres, care vor evalua impactul activităților realizate în timpul respectiv și nivelul de implementare a obiectivelor stabilite. Rapoartele de monitorizare și de evaluare se vor prezenta Guvernului spre examinare.

Spre finalul implementării Strategiei, urmează a fi elaborat un raport de evaluare finală, care să conțină informația privind gradul de atingere a obiectivelor stabilite și a impactului scontat. Pe baza acestui raport se va decide asupra următoarei etape de planificare strategică în domeniul protecției mediului.

62. *Asigurarea transparenței.* Ministerul Mediului va crea pe pagina web oficială o secțiune aparte pentru informația curentă privind progresele înregistrate în realizarea Strategiei. Societatea civilă și instituțiile-cheie ale domeniului mediului vor avea posibilitatea să prezinte sugestii și să comenteze referitor la progresele înregistrate. De asemenea, vor fi organizate conferințe de presă, ședințe publice ale Colegiului ministerului, în cadrul cărora vor fi prezentate rezultatele implementării.

Toate aceste măsuri vor contribui la asigurarea transparenței în procesul de implementare a acțiunilor de protecție a mediului și a folosirii durabile a resurselor naturale, oferind publicului larg posibilitatea de a se implica și de a participa în procesul de luare a deciziilor.

